



# KUNSKAP OCH ERFARENHETER AV ARBETE MED VÅLDSUTSÄTTA HBTQ-PERSONER

ETT KUNSKAPSTÖD FRÅN RFSL STÖDMOTTAGNING



# KUNSKAP OCH ERFARENHETER AV ARBETE MED VÅLDSUTSATTA HBTQ-PERSONER

Detta material är framtaget av RFSL  
Intervjuer och text: Åse Werner  
Intervjuer med, samt textbearbetning av:  
Kina Sjöström, Maria Tillquist, Carina Wrängebo  
Grafisk form & illustration: Katja Sandström  
Tryck: 2018  
ISBN: 978-91-984415-3-6

# INNEHÅLL

## INLEDNING

- 8 RFSL Stödmottagning
- 9 Kunskapsstödet

## HATBROTT

- 14 Erfarenheter från verksamheten: Hatbrott
- 14 Vem blir utsatt?
- 16 Normalisering av våld och hot
- 17 ”Nu är det nog”
- 17 Att inse sin egen sårbarhet
- 18 Att utveckla strategier för att hantera rädslor efter hatbrott
- 18 Att tappa tron på eller tilliten till andra

## VÅLD I NÄRA RELATION

- 24 Erfarenheter från verksamheten: Våld i nära relation
- 24 Former och konsekvenser av makt, kontroll och våld
- 27 Isolering och kvarhållande effekt
- 31 När hbtq-världen är liten
- 31 Behov av upprättelse

## HEDERSRELATERAT VÅLD OCH FÖRTRYCK

- 33 Normbrottet är det centrala
- 34 Former av våld och förtryck
- 37 Att följa reglerna eller lämna allt

## VÅLDETS PÅVERKAN PÅ INDIVIDEN

- 43 Grupptillhörigheten blir aktualiserad
- 43 Minoritetsstress
- 44 Ifrågasätta sin sexuella läggning eller könsidentitet
- 45 Isolering

## MÖTET MED SAMHÄLLET

- 51 Stereotypa bilder och förväntningar
- 53 Snäva föreställningar påverkar stöd
- 55 Hetero- och cisnormativt kodat stöd
- 59 Hbtq felaktigt i fokus
- 60 Osynlighet och ordlöshet
- 65 Låg grad av tillit till stödfunktioner
- 66 Målgruppens tålmodighet

## FÖRSLAG TILL DIG SOM JOBBAR MED VÅLDUTSÄTTTHET OCH VILL FÖRDJUPA ARBETET RIKTAT MOT HBTQ-PERSONER

- 70 Hbtq-kunskap
- 72 Språk och kommunikation
- 74 Bemötande

## 76 SAMMANFATTNING

## 78 BEGREPPSLISTA

## 80 REFERENSER

# INLEDNING

Detta material bygger på våra erfarenheter av att arbeta med hbtq<sup>1</sup>-personer som utsatts för våld. Syftet är att sprida information om RFSLs erfarenheter av och arbete med utsatthet för våld hos hbtq-personer. Vi har valt att kalla det kunskapsstöd. Det är inte en beskrivning av våldsutsatthet i hela hbtq-gruppen, materialet fokuserar på personer som kommit i kontakt med RFSL Stödmottagning.

*Våld är varje handling riktad mot en annan person, som genom denna handling skadar, smärtar, skrämmer eller kränker, får denna person att göra något mot sin vilja eller avstå från att göra något den vill (Isdal 2001)*

Definitionen ovan visar att våld är ett brett begrepp som kan utövas på ett flertal sätt. Våld kan ta sig olika uttryck, till exempel sexuellt, ekonomiskt, fysiskt och psykiskt. Alla former av våld kan förekomma i samband med brott och kränkningar med hat- eller hedersmotiv, vid våld från okända personer eller i nära relationer. I praktiken är det ofta svårt att dela upp våld i olika kategorier eftersom det går in varandra där olika situationer kan innehålla olika typer av våld samtidigt.

Kunskapsstödet lyfter fram erfarenheter av våld som de hbtq-personer RFSL möter berättar om. Vissa erfarenheter är gemensamma med många våldsutsatta personer, andra är specifika för hbtq-personer. I detta material ligger betoning på de senare, eftersom målgruppens erfarenheter är det som är unikt för verksamheten. Det är dock viktigt att betona att likheterna är större än olikheterna. När det gäller våld i nära relationer finns till exempel liknande grundläggande mekanismer, oberoende av kön, könsuttryck och sexuell läggning. Det handlar om makt- och kontrollutövning, ett systematiskt psykologiskt, fysiskt och/eller sexuellt våld samt kränkande behandling i form av psykologisk kontroll och isolering (Holmberg & Stjernqvist 2008).

---

<sup>1</sup> Homosexuella, bisexuella, transpersoner och queera.

Det finns risker med att tala om specifika gruppers utsatthet för våld. Dels riskerar gruppen att etiketteras med ett antal egenskaper som inte alla inom gruppen identifierar sig med, dels finns risk att ansvaret för att ta till sig stöd läggs på individen istället för på utformningen av samhällets stödfunktioner. Samtidigt ökar risken för att samhällets stödfunktioner utvecklas på ett sätt som främst passar majoritetsgruppen eller personer som följer normer för våldsutsatthet om vi inte talar om specifika gruppers behov. Fokus bör ligga på att vissa grupper inte har samma grad av stöd från samhället, snarare än på egenskaper hos gruppen. Om stöd enbart utformas för en majoritetsgrupp riskerar andra gruppers våldsutsatthet osynliggöras eller normaliseras. Hbtq-personer har i praktiken inte samma tillgång till stödfunktioner som andra grupper i samhället, trots att samhällsskyddet vid våldsutsatthet ska vara lika för alla. Detta är anledningen till att det bör finnas riktade satsningar med syfte att förändra denna obalans (Länsstyrelserna 2018).

## RFSL STÖDMOTTAGNING

RFSL<sup>2</sup> Stödmottagning (tidigare RFSL:s brottsofferjour) är en del av RFSL Förbundets nationella verksamhet och har funnits sedan 1998. Som enda mottagning i Sverige riktar vi oss specifikt till våldsutsatta hbtq-personer. RFSL Stödmottagning möter närmare 200 personer årligen och erbjuder stödsamtal, tillhandahåller skyddat boende, informerar om rättigheter, ger hjälp med att skriva intyg och remisser, ger hjälp att kontakta samt medverkar vid möten med andra verksamheter. De vanligaste anledningarna till att målgruppen söker sig till verksamheten är utsatthet för hatbrott, våld i nära relationer, sexualbrott eller hedersrelaterat våld. Verksamheten har en samlad erfarenhet som är unik och som har byggts upp under lång tid.

Stödmottagningen ser stor efterfrågan och behov hos andra verksamheter, ideella, kommunala och regionala, att förbättra stödet till och kunskapen om våldsutsatta hbtq-personer.

Det som efterfrågas är kunskap om hur våld och utsatthet kan se ut, vilket behov av stöd gruppen har, samt metoder och verktyg för att på bästa sätt stötta gruppen och tillgodose behov.

## KUNSKAPSSTÖDET

När kunskapsstödet togs fram var tre personer anställda i verksamheten. En medarbetare på RFSL fick uppdraget att göra intervjuer och samla in material som beskriver erfarenheter inom projektet och av att möta målgruppen. Intervjuer genomfördes vid ett flertal olika tillfällen. Intervjumaterialet har därefter bearbetats och citat eller beskrivna händelser kan inte härledas till enskilda personer utan beskriver typsituationer som mottagningen möter.

Kunskapsstödet riktar sig till dig som möter personer utsatta för våld i ditt yrke eller genom andra engagemang. Förhoppningen är att ge fördjupad kunskap om våld som drabbar hbtq-personer och att vara stöd för organisationsutveckling med målsättning att ytterligare inkludera våldsutsatta hbtq-personer som målgrupp. För att få mest nytta av innehållet bör du som läser ha grundläggande kunskaper om våldets mekanismer, olika typer av våld och dess effekter på utsatta individer. För utförligare beskrivningar av vad t.ex hatbrott och våld i nära relationer innebär hänvisas till litteraturen i referenslistan. Vissa begrepp förklaras även kortfattat i begreppslistan längst bak i texten.

Texten är uppdelad i fem delar: hatbrott, våld i nära relationer, våldets påverkan på individen, mötet med samhället samt en kort guide för verksamheter som vill utveckla sitt arbete. De två första avsnitten inleds med en kort beskrivning av forskning och statistik på området, därefter beskrivs erfarenheter och resultat genom intervjuer.

---

<sup>2</sup> Riksförbundet för homosexuella, bisexuella, transpersoners och queeras rättigheter

HATBROTT

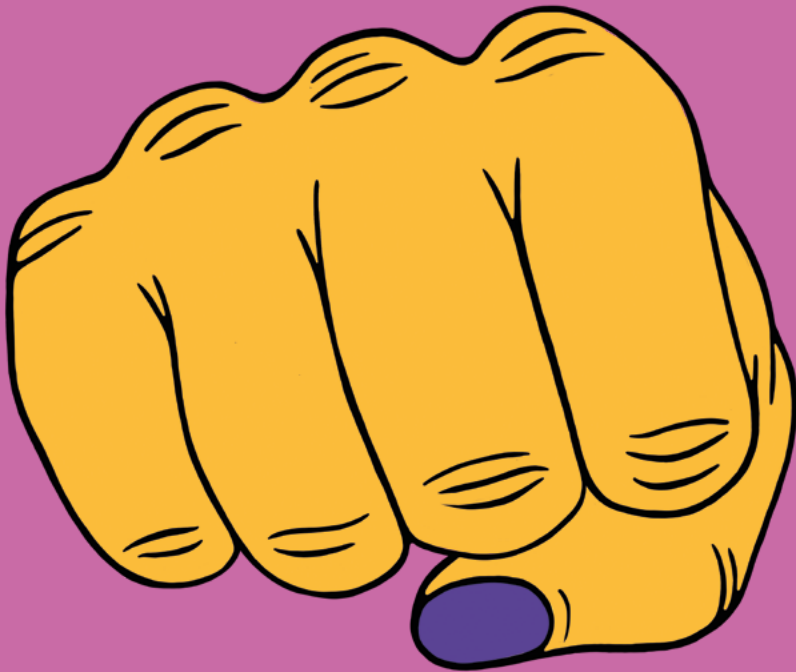
# HATBROTT

ENLIGT LAGENS MENING INNEBÄR HATBROTT ATT:

*”någon angriper en person eller en grupp av människor på grund av deras uppfattade ras, hudfärg, etniska bakgrund, trosbekännelse, sexuella läggning eller könsöverskridande identitet eller uttryck. Den utsatta behöver inte ha egenskapen ifråga utan det räcker om gärningspersonen tror eller uppfattar att denna har det eller anser att denna representerar en grupp människor med sådana egenskaper, exempelvis ett visst etniskt ursprung eller religion” (BRÅ 2018).*

## FAKTA

- År 2016 anmäldes drygt 630 hatbrott mot hbtq-personer. En bråkdel av hatbrott som sker mot hbtq-personer anmäls till polisen (BRÅ 2017).
- I hatbrottsanmälningar som rör sexuell läggning och könsidentitet är olaga hot eller ofredande, ärekränkning och våldsbrott de mest förekommande brottsrubriceringarna (BRÅ 2017).
- Transpersoner löper större risk att drabbas av våld eller trakasserier med hatmotiv än övriga hbtq-personer (Iganski 2016, Folkhälsomyndigheten 2015).
- Bisexuella kvinnor drabbas i högre grad av sexuellt våld kopplat till hatbrott än övriga hbtq-personer (Iganski 2016).
- Utsatthet för fysiskt våld med hatmotiv är vanligare i yngre än äldre åldersgrupper (Folkhälsomyndigheten 2015).
- En tredjedel av rapporterade händelser med hatmotiverat våld och trakasserier skedde i offentliga miljöer. Heterosexuella män i grupp står för majoriteten av det rapporterade hatmotiverade våldet (Iganski 2016, Folkhälsomyndigheten 2015, BRÅ 2017).
- Hatbrott som rör sexuell läggning och hatbrott med antireligiösa motiv uppvisar en högre grad av våldsbrott än andra motiv (BRÅ 2017).
- De emotionella konsekvenserna vid utsatthet för hatbrott är djupgående och mer ihållande än vid utsatthet för våld utan hatmotiv (Iganski 2016)



## ERFARENHETER FRÅN VERKSAMHETEN: HATBROTT

Hatbrott är en av de vanligaste orsakerna till att en person söker sig till RFSL Stödmottagning. Mottagningen lägger vid bedömning ingen vikt vid huruvida en händelse kommer att polisanmälas och går att driva rättsligt utan ger stöd till enskilda utifrån upplevelser och konsekvenser av utsatthet. Erfarenheter kan omfatta allt från grovt fysiskt våld till kränkningar genom ord. Det kan handla om hotfulla, hatiska mail, sexuella ofredanden, nedsättande ord i vardagsmiljö, knuffar i kollektivtrafiken eller dödshot från okända. Reaktionen och konsekvenser av hatbrott ser olika ut från fall till fall. Nedan följer återkommande teman i Stödmottagningens samtal.

### DEM BLIR UTSATT?

Transpersoner utsätts enligt forskning för fler hatbrott än andra inom hbtq-gruppen. Många berättar om stor utsatthet för hot och våld, under lång tid, i olika sammanhang och av olika personer med en normalisering av erfarenheter av våld som vanlig följd. Erfarenheter av att bli missförstådd och utsatt av okända människor men också av närstående eller bekanta är vanliga. Upprepad erfarenhet av utsatthet kan många gånger leda till misstänksamhet och låg tilltro till omgivningen.

Hatbrott drabbar ofta en människa utifrån vad gärningspersonen uppfattar eller tolkar som ett normbrott. Det händer att transpersoner utsätts för homofobiska hatbrott och blir kallad för ”jävla böger” trots att skällsordet egentligen refererar till sexuell läggning. För vissa blir det ”lättare” att hantera: ”Det går inte lika långt in, berör mig inte lika djupt”. För andra utgör det ännu en kränkning: ”Det är ju inte ens jag”.

Att en person utsätts för hatbrott kan handla om att den har ett utseende eller ett könsuttryck som andra reagerar på eller finner provocerande. Normer och förväntningar ser olika ut utifrån kön och väcker

olika reaktioner kopplat till maskulinitet och femininitet. Statistiskt sett är män oftare måltavla för våld i det offentliga. Mottagningens erfarenheter är att det ofta handlar om situationer som utlösts av hatfyllda reaktioner mot två män som visat att de är tillsammans i offentligheten liksom många situationer där transkvinnor befunnit sig i stark utsatthet från okända gärningsmän. Stödmottagningen möter återkommande människor som berättar att det räcker med att något ”skaver lite”, att något tolkas som eller kopplas till normbrytande för att en person ska riskera utsatthet från en våldsutövare som syftar till att ”korrigera” det som skaver. Människor berättar att de hållit ”fel” person i handen, haft ”fel” frisyr eller ”fel” sätt att röra sig som orsak till att de utsatts för våld. Det kan handla om en ung människa som riskerar att bli utsatt om han tolkas som för feminin utifrån uppfattningen om hur ”män bör vara och bete sig”.

*Jag träffade en person, en ung homosexuell kille. Han och en vän befann sig i kollektivtrafiken när de mötte ett gäng killar. Något med honom och hans vän väckte reaktioner hos gänget, något han i efterhand kopplade ihop som normbrytande eller med att vara böger. Det kan handla om små saker som väcker reaktioner. Utifrån frågan om vilka som är särskilt utsatta är det vanligt att offret är en ung kille som uppfattas som provocerande eller som gärningspersonen vill ”korrigera”. Hatbrott handlar delvis om maktordningar och att visa hur saker ”ska vara” eller “inte får vara”.*

Andra faktorer som påverkar utsatthet för homo- bi- och transfobiska hatbrott är socioekonomisk status, hudfärg, religion, uppväxtvillkor, ålder, vilka normbrott som syns utåt, exempelvis när personen rör sig med en partner.

*Homo- bi- och transfobi finns i hela samhället. Jag har träffat lesbiska par som är resursstarka och har medelklassbakgrund som kunnat välja bland arbeten och var de vill bo och så vidare. På vissa sätt har de ett tryggare liv och är delvis mindre utsatta än andra hbtq-personer som*



*har svårt att få ihop till hyran, som lever med utsatthet för hedersvåld eller befinner sig på en otrygg plats eller måste bo kvar hemma för att de inte har råd med eget boende. Med utbildning och pengar går det att göra helt andra val och på så sätt undvika vissa risker. Här finns även ett åldersperspektiv som påverkar, unga personer rör sig oftare i offentligheten på kvällar och nätter vilket ökar utsattheten i denna grupp.*

## NORMALISERING AV VÅLD OCH HOT

Ofta kommer människor till mottagningen med en insikt om att det som hänt är fel och för att de vill ha stöd. Det kan handla om situationer som innehåller tydliga verbala kränkningar, påhopp och angrepp. Inte sällan rör det situationer som har utvecklats till rena fysiska angrepp. Lika ofta förekommer det att människor som söker sig till mottagningen och som blivit utsatta för glåpord skojar bort eller förminskar händelser och utsatthet. Med ord som ”det här hör till” eller ”det här är en del av livet” eller kanske för att personer tänker ”jag vill inte att det ska påverka mig, jag lever ju i ett fritt samhälle där jag ska få vara den jag vill och därför vill jag inte prata om det”, finns ett motstånd mot att ta upp det som hänt. Det är heller inte alltid personen inser att utsattheten är allvarlig och att den påverkar och begränsar.

Subtila kränkningar, till exempel att någon i maktposition uttalar negativa generaliseringar om homosexuella, förekommer också. Ibland är kränkningen inte riktad till en specifik person utan rör en hel grupp men skapar likväl otrygghet och osäkerhet hos den enskilda. I många berättelser framkommer en normaliserad utsatthet i vardagen, otydlig eller outtalad, som personen ibland inte själv kan sätta ord på. Att få höra att ”det du blev utsatt för, det var ett hatbrott” eller ”det låter påfrestande, när du berättar att du är utsatt på väg till skolan” kan ge personen ord och bekräftelse på upplevelsen. Normaliserad utsatthet i vardagen kan leda till att det krävs en allvarlig händelse, till exempel i det offentliga eller av en okänd person, för att någon ska komma till en insikt om att en gräns har överträtts och viljan att söka stöd väcks.

## ”NU ÄR DET NOG”

RFSL Stödmottagning möter ofta personer som kommit till en gräns, som känner ”nu är det nog. Jag har varit utsatt för gliringar, påhopp och till och med fysiskt våld. Den senaste händelsen var så pass allvarlig att nu...” Det är när den känslan uppstår som många söker hjälp och vill göra en polisanmälan. Känslan är kopplad till behovet av upprättelse från samhället eller till att få bekräftelse på att det som hänt var orättvist och fel. Mottagningens erfarenhet är att när personer väljer att anmäla en eller flera händelser sker det oftare i samband med angrepp i offentlig miljö av en okänd gärningsperson. Detta styrks också av den forskning kring hatbrott och anmälningar som finns generellt.

## ATT INSE SIN EGEN SÅRBARHET

För vissa av de som Stödmottagningen möter blir erfarenheten av att tala om och lyfta utsatthet en insikt om att de tillhör en utsatt grupp. För andra kan det vara en ögonöppnare att någon sätter ord på att det som hänt är ett hatbrott och att det personen utsatts för är hatmotiverat våld. Att acceptera tillhörighet till en utsatt grupp kan vara en svår process. Särskilt svårt kan det vara för personer som befinner sig i privilegierade positioner och som följer andra majoritetsnormer i samhället. Exempel på privilegier kan vara att leva som öppen hbtq-person, att ha en partner som också är öppen, en omgivning som stöttar, god ekonomi och god hälsa. Många gånger väcker sårbarheten sorg och ilska och personen kan förlora känslan av att vara en ”fri individ i ett fritt samhälle”. Att inse sin egen sårbarhet kan innebära en ökad vaksamhet och oro för att bli utsatt igen:

*Jag hade samtal med en homosexuell man. Han var öppen för alla, sin familj, sina vänner, arbetskamrater och så vidare. Han hade flera homosexuella vänner, en fast partner och levde ett traditionellt, tvåsamt liv. När han blev utsatt för ett hatbrott ledde det till ett uppvaknande för honom, en insikt om att han som bög inte var trygg vilket skapade som en stark förvåning hos honom. Hos den här personen som i övrigt var relativt normföljande och privilegierad på många sätt föddes nu en vilja*

*att engagera sig i rättighetsfrågor. Samtidigt började han ifrågasätta om han borde ha kommit ut, om han verkligen ville leva med en man och om detta var det liv han ville ha.*

## ATT UTVECKLA STRATEGIER FÖR ATT HANTERA RÄDSLOR EFTER HATBROTT

Att ha upplevt ett hatbrott kan påverka en persons beteende på ett fundamentalt plan. Människor berättar om att de har börjat tona ner sin personlighet, sitt könsuttryck eller slutat göra saker de tidigare betraktat som självklara. Par kan sluta visa sin kärlek öppet eller berätta att de är ihop. Andra exempel på förändrat beteende kan vara att inte gå emot en negativ kommentar eller situation i offentligheten eller att inte stå upp för sig själv om någon börjat tjafsas, att undvika eller gå undan en situation med syfte att slippa ytterligare påhopp eller att undvika vissa uteställen och platser av rädsla för att möta negativa kommentarer. Den här typen av strategier kan variera utifrån sammanhang och andra omständigheter. Personer som är i en transition eller provar ett nytt könsuttryck kan berätta att folk som stirrar eller viskar när de befinner sig ute i det offentliga skapar en stark effekt och närmast skam vilket kan få personen att inte vilja vara öppen med sin könsidentitet.

*Flera personer har berättat sådant som: "Tidigare hade jag kanske längre örhängen eller dylikt men så klär jag mig aldrig numera. Det skulle bara leda till bråk, våld och problem i allmänhet. Vissa plagg och detaljer leder till konsekvenser som är svåra att hantera i vardagen".*

## ATT TAPPA TRON PÅ ELLER TILLITEN TILL ANDRA

En tydlig effekt som utsatthet för hatbrott kan ha på människor är en känsla av att tappa tron på mänskligheten. Det kan bero på flera saker, som att personen gjort en polisanmälan som inte lett någon vart eller som lagts ner. Om personen inte får någon förklaring till varför kan det leda till besvikelse och känslor av att "systemet inte är till för mig".



## TILL OCH MED HÄR I PARADISET SVERIGE BLIR JAG UTSATT

Ett annat exempel på förlorad tilltro kan uppstå hos personer som är nya i Sverige och som flytt undan ett förtryck och blivit utsatta för homofobiskt hatbrott i Sverige.

*Jag träffar ibland personer som varit här i några år och som blivit utsatta för hatbrott. De berättar att de burit på en tydlig bild av att "det som hände mig innan jag flydde kommer aldrig kunna hända igen eftersom Sverige är så bra vad gäller hbtq-personers rättigheter". Efter en händelse av utsatthet blir besvikelsen stor. "Till och med här i paradiset Sverige blir jag utsatt". Följden kan bli att personen inte vågar lita på människor alls och en växande känsla av att vara omgiven av ondska.*

Det finns många andra konsekvenser och effekter av hatbrott. Som exempel berättar flera om känslor av att inte vara respekterad. Föreställningar att andra hatar eller ogillar en, en ständig rädsla och otrygghet eller ofrivillig ensamhet. Andra berättar om ständig rädsla för att det som hänt ska hända igen eller att personen hamnar i ett tillstånd där den känner att "faror lurar överallt". Sammantaget är reaktionerna en tydlig beskrivning av minoritetsstress. Många av rädslorna kan vara befogade, men vissa kan bli överdrivet misstänksamma, att likna vid paranoja, och behöva hjälp att hantera det.

# VÅLD I NÄRA RELATIONER



## FAKTA: VÅLD I NÄRA RELATIONER

- Studier visar att homo- och bisexuella i högre grad är utsatta för våld i nära relationer än heterosexuella (NCK 2018).
- I studier som tittat på våld mot hbtq- personer är det vanligt att bisexuella kvinnor är särskilt utsatta av partners i nära relationer. Även lesbiska kvinnor som nyligen kommit ut eller börjat leva öppet är en särskilt sårbar grupp (NCK 2009).
- Bisexuella kvinnor har enligt en studie i högre grad än andra kvinnor utsatts för sexuellt våld och våldtäkt (NCK 2018).
- Internationell forskning visar att transpersoner i högre grad har erfarenheter av våld i nära relationer (NCK 2018).
- I en studie uppger fyra femtedelar av tillfrågade transpersoner att de blivit utsatta för psykiska eller fysiska övergrepp av en partner eller ex-partner (Roch, m.fl. 2010).
- Av transpersoner anger en knapp tredjedel att de någon gång blivit tvingade till sex mot sin vilja. Av dessa skedde ca en tredjedel av en fast eller tillfällig partner (Folkhälsomyndigheten 2015, Roch, m.fl. 2010).
- De vanligaste formerna av våld som rapporteras är verbalt och kontrollerande/psykiskt våld, därefter fysiskt och minst vanligt är sexuellt våld (NCK 2018).
- Vad gäller anmälningar så beräknas mörkertalet vara stort för hbtq-personer utsatta för våld i nära relationer (NCK 2009).
- Hbtq-identifierade personer som befinner sig i en hederskontext tenderar att vara särskilt utsatta vad gäller våld i nära relation (NCK 2018).

## ERFARENHETER FRÅN VERKSAMHETEN: VÅLD I NÄRA RELATION

På RFSL Stödmottagning används beskrivningen ”våld i hbtq-personers nära relationer”. Nära relation kan här innebära en sexuell relation eller en kärleksrelation som pågår under en kortare eller längre tid. Nära relationer omfattar även relationer med föräldrar, syskon, annan familj och nära släkt. Begreppet är etablerat, kan omfatta alla kön och även flersamma relationer<sup>3</sup>. Begreppet ”partnervåld” används också men är inte ett lika vedertaget begrepp som våld i nära relationer.

## FORMER OCH KONSEKVENSER AV MAKT, KONTROLL OCH VÅLD

Hbtq-personer utsätts för samma former av våld i nära relation som heterosexuella men möter också andra typer av våld specifikt kopplade till hbtq-erfarenheter. Det kan exempelvis handla om att våldsutövaren angriper personens identitet genom att nedvärdera och använda bi-, trans- eller homofoba skällsord. Att utsättas för denna typ av kränkning kan förstärka en internaliserad homo-bi- eller transfobi, något som många hbtq-personer bär på. T.ex. finns berättelser från bisexuella om att bli ifrågasatt i sin bisexualitet av sin partner

*En kvinna berättade att hon inte kunde titta på en kille utan att hennes flickvän blev svartsjuk och började fråga om hon verkligen älskade henne och tänkte stanna kvar i förhållandet. En annan berättade hur hennes flickvän kunde vara för hårdhänt sexuellt medan hon sa ”det ska väl du tåla, du som gillar killar”.*

Många som inte är öppna i sin familj är rädda för familjens reaktioner på att de är hbtq-personer vilket gör hot om outing till ett effektivt maktmedel för våldsutövaren. Våldsutövare kan hota med att outa sin partner inför omgivning eller familj för att skrämmas och skaffa sig

<sup>3</sup> Relationer som innehåller fler än två vuxna och/eller relationer som tillåter medlemmarna i relationen att även ha relationer med andra personer samtidigt.

kontroll. RFSL Stödmottagning har även erfarenhet av att personer tvingas dölja att de är hbtq-personer. Är våldsutövaren inte öppen eller delvis inte öppen kan den kontrollera sin partner genom att bestämma om och när partnern får vara öppen. Exempel kan vara att man inte får berätta för nya bekanta att man är hbtq-person eller bli förhindrad av sin partner att delta i Pridefirande. Att inte få vara öppen kan bidra till isolering och ensamhet och få negativa konsekvenser för självförtroendet och självbilden.

*Jag hade kontakt med en person som inte kunde vara öppen för att det skulle påverka partners karriär. Den våldsamma partnern var offentlig i det sambälle de levde i och var inte öppen men hade vissa andra sammanhang där den var öppen. Att inte kunna följa med partnern på jobbgrejer för någon som är klar och säker på sin sexuella läggning skapade press. Personen blev intvingad i garderoben i vissa situationer och behövde tänka på vad den kunde säga till vissa arbetskamrater. Situationen ledde till en ökad känsla av ”vem är jag då, ska jag enbart vara en kompis nu”. Förutom att vara rädd för ett heteronormativt bemötande märktes också en rädsla för att berätta om det som pågick för en hjälpinstans som vår: ”När jag berättar om våldet så är det inte bara att jag berättar om våldet i sig och som jag känner skadar min partner, utan också att jag outar den”. Det handlar om många steg att ta sig förbi om personen ska våga prata med till exempel socialtjänsten.*

Andra sätt att utöva makt och kontroll kan vara att hota att outa sin partners sexuella praktik för andra, ofta då det gäller icke-normativa praktiker, som till exempel BDSM<sup>4</sup>.

<sup>4</sup> BDSM - En förkortning som inkluderar flera sexuella uttryck: bondage & disciplin (B&D), dominans och underkastelse (Domination and submission, D&S) samt sadism och masochism (S&M). BDSM är en sexuell praktik, identitet och/eller preferens där utövarna har ett ömsesidigt erotiskt maktutbyte, ofta i form av dominans och underkastelse.

Personer som möter RFSL Stödmottagning har erfarenheter av att den som utövat våld har kallat personens sexuella praktik "äcklig" samt har hotat att outa den sexuella praktiken för familj eller närstående.

## FAKTA: VÅLD I NÄRA RELATIONER

- Det vanligast förekommande är att den som utövar våld använder sig av offrets minoritetsstatus för att kontrollera och förminska personen, både fysiskt och psykiskt (Länsstyrelserna 2018).
- Internationella studier visar att transpersoner har erfarenheter där partners kränkt eller hotat att avslöja könsidentiteten för andra alternativt hindrat personen från att ta sina hormoner (NCK 2018).
- Respondenterna i en studie med transpersoner beskriver olika effekter av våldsutsatthet, såsom psykologiska eller emotionella problem. Över hälften berättar även att de känner sig osäkra på sin könsidentitet till följd av våldsutsatthet (Roch, m.fl. 2010).
- Extra sårbara situationer med hög risk för våldsutsatthet kan vara när en person i en existerande relation kommer ut som transidentifierad och är på väg att genomgå en transition. Det gäller även om partnern redan kände till transidentiteten (Roch, m.fl. 2010).
- Vad gäller män som utsätts för sexuellt våld av andra män finns erfarenheter som visar att många män inte förstår att de blivit utsatta för sexuellt våld, vilket kan härledas till en ordlöshet. Känslor av skam leder till att män hindras från att berätta om det som hänt, att de mer sällan söker stöd eller anmäler händelser (Knutagård 2009).

Ett sätt att kränka och utöva psykiskt våld mot transpersoner kan vara att medvetet felkänna:

*Jag hade samtalskontakt med en transkille som var utsatt för både fysiskt och psykiskt våld av sin partner. Han berättade om förövaren: "han felkänar, kallar mig för kvinna när han vill trycka till mig och vara elak - det tycker jag är värre än det fysiska våldet". Att gå på identiteten blir en effektiv form av kontroll.*

Våldsutövning som adresserar hbtq-identiteten kan leda till att den utsatta visar tydliga tecken på internaliserad homo- bi- eller transfobi.

*Jag träffar ofta personer som uttrycker en internaliserad homo- bi- eller transfobi: "Ju mer jag hatar mig själv, desto mörkare tänker jag ju om hur omgivningen kommer att reagera om jag outar min partner. Jag tänker att min partner kommer att drabbas av alla fördomar som finns i samhället." Det här tänker jag att någon som inte är hbtq-identifierad inte behöver tänka på. Det blir en högre tröskel, att outa att partnern utövar våld och att den har en hbtq-identitet.*

Våldsutsatthet kan få både fysiska och psykiska konsekvenser för individen. Den kan ta sig fysiska uttryck som värk, ryckningar i ögonen, sömnstörningar. Även om det är vanligt med kroppsliga konsekvenser som följd av våldsutsatthet kan en del bli oroliga för sin fysiska hälsa och tro att de blivit sjuka. Andra berättar att de börjat tala med sig själva och oroas av att de håller på att utveckla en psykisk sjukdom, något som kan innebära att det är svårt att sortera vad som är vad liksom att inse att symptomen har att göra med våldet. Depression och ensamhet kan också utgöra direkta följder av våldsutsatthet.

## ISOLERING OCH KVARHÅLLANDE EFFEKT

Många hbtq-personer som RFSL Stödmottagning möter känner sig ensamma eller isolerade, ofta som följd av omgivningens eller samhällets attityder och normer. Om en persons partner utövar våld kan svårigheten att lämna förhållandet vara stor; relationen kan ha stått för

en stor trygghet om personen i sitt övriga liv utsatts för homo-bi-eller transfobi. Rädslan för att bli ensam kan också handla om att inte ha berättat om sin hbtq-identitet för föräldrar eller närstående och att bara ett fåtal känner till att personen lever i en relation. Även om det finns kontakt med uppväxtfamilj berättar våldsutsatta personer att de inte velat dela sina erfarenheter av rädsla att föräldrarna ska uttala sig homofobiskt eller för att de inte vill hantera deras reaktioner. Utifrån sin hbtq-identitet kan personen känna en stark gemenskap med den våldsutövande partnern. Detta i kombination med att ha svårt att hitta någon att prata med, kan få den utsatta att känna sig förvirrad över vad som är rätt och fel. Detta kan vara generella problem för alla som är våldsutsatta, men just att ha så få personer att anförtro sig åt kan ibland vara extra påtagligt för hbtq-personer.

*En person jag träffade var väldigt ensam efter att ha lämnat sin våldsamma partner. Han var inte öppen inför sin familj, som befann sig i ett annat land, och ville inte prata med dem om det som hänt, något som förstärkte ensamheten. Rädslan för att komma ut på jobbet förstärkte känslan av ensamhet. När det gått en tid ville han möta en ny partner. Han ville dock inte gå på klubb, använda dejtingappar eller gå in i en "klassisk bögvärld". Jag tror inte att ensamheten hade varit lika påtaglig om han hade varit heterosexuell. Då hade det kanske funnits fler sammanhang där han kunnat skapa nya sociala kontakter. Det tog flera år att komma vidare för honom, han hade svårt att finna mening och sammanhang.*

Vissa personer i målgruppen har blivit utsatta för våld av en partner i den första relationen eller den första sexuella erfarenheten efter att personen kommit ut med en hbtq-identitet. Relationen får därför en särställning som något väldigt viktigt. Detta kan göra att personen har svårare att avgöra vad som är rätt och fel.

*Jag mötte en person i ett stödsamtal som varit i en lång relation med en äldre man. Det var hans första längre relation och han hade inte varit*

## FAKTA : VÅLD I NÄRA RELATIONER

- Värderingar i samhället och isolering från samhället påverkar våldet i hbtq-personer, t.ex. genom att partners är utlämnade till varandra, att det finns en dubbel utsatthet (både våldsutsatthet och socialt stigma) samt att personer måste "komma ut" för att kunna söka hjälp (NCK 2009).
- Studier visar att homo- och bisexuella män löper större risk att vara i avsaknad av emotionellt och praktiskt stöd i större utsträckning än heterosexuella män och motsvarande skillnader finns bland kvinnor (Folkhälsomyndigheten 2014).
- Som följd av en transidentitet berättar flera respondenter att de har mindre och/eller i lägre grad stödjande sociala nätverk. (Roch, m.fl. 2010)
- En samhällelig binär syn på kön gör att ickebinära transpersoner ofta felkänas och osynliggörs vilket många gånger leder till leder sämre emotionellt, socialt och praktiskt stöd. (RFSL 2017).
- Generellt söker en lägre andel hbtq-personer stöd än heterosexuella på grund av rädsla för homo- bi- eller transfobiskt bemötande. Kopplingen till värderingar på samhällsnivå kan göra att våldsutsatta personer i samkönade relationer som söker hjälp får ett sämre bemötande än heterosexuella. Det kan också påverka hur yrkesverksamma tolkar övergreppen (NCK 2009).
- Stereotypa föreställningar om sexualitet och kön påverkar synen på sexuellt våld, särskilt vad gäller synen på vem som kan vara utsatt för våld och vem som kan vara våldsutövare. (Jens Lindberg 2015)
- Respondenter beskriver i olika studier om hedersrelaterat hot och våld mot hbtq- personer, erfarenheter av verbala trakasserier, uttalade eller underförstådda hot som en del av kontrollerande våld. Erfarenhet av omvändelse samt risk att bli dödad om den sexuella läggningen eller könsidentiteten blir känd finns också beskriven. (NCK 2018).

*öppen med den för andra, som på arbetsplatsen, av rädsla för att möta homofobi. Här fanns en hel del internaliserad homofobi, han såg sig själv som den som stack ut, var annorlunda och inte hade något gemensamt med andra. Efter flera möten visade det sig att han blivit utsatt för våld i relationen under lång tid, ett våld som i perioder varit grovt. Han hade en vän som han kunde prata med och det var den personen som ringde oss. Personen som var utsatt hade inte mycket att jämföra med. Han hade inte riktigt någon bild av hur en samkönad relation ska vara.*

En kvarhållande faktor i en våldsamt relation är att det kan ta lång tid för en hbtq-person att identifiera sig som våldsutsatt. Detta kan bero på idealtypbilder av ”offer” och ”förövare”, synen på hbtq-identiteter eller synen på samkönat våld. Något som i sin tur kan leda till att våldet blir än mer normaliserat och vägen ut ur relationen längre.

*Jag hade kontakt med en man som sökt stöd för att han blivit utsatt för grovt fysiskt våld av sin partner. Händelsen förvånade honom för att det hände som från ingenstans. Men efter att vi fortsatt prata kom det fram att det hade funnits både kontroll och psykiskt våld under lång tid innan händelsen. Så vi pratade om våldet och att se sig själv som utsatt för våld i en relation, han hade aldrig tänkt att det kunde vara så. Han var väldigt orolig och rädd i sina relationer, det är ganska vanligt.*

Hur en person hanterar våld på individuell nivå beror på flera faktorer. En vanlig mekanism är att ju mer socialt och ekonomiskt kapital en person har, desto mer handlingsutrymme har den i livet även som våldsutsatt. Men personen kan också ha en hög status i samhället och samtidigt vara isolerad privat på grund av sin hbtq-identitet exempelvis om familjen eller närstående inte känner till personens kärleksrelation eller hbtq-identitet, att personen inte har någon kontakt med sin familj eller vill skydda sin partners hbtq-identitet.

## NÄR HBTQ-VÄRLDEN ÄR LITEN

Det är vanligt att personer som besöker RFSL Stödmottagning berättar om upplevelsen av att hbtq-världen är liten och att det försvårar våldsutsatthet. En del personer har hela sitt sociala sammanhang inom ett sammansvetsat hbtq-community på sin ort. Att bli isolerad i sina sociala relationer är vanligt vid våld i nära relation. Är dessutom de sociala sammanhangen begränsade redan tidigare leder detta till att isoleringen blir än större.

Flera personer som besöker RFSL Stödmottagning har erfarenheter av att som hbtq-person inte ha alternativ till sociala sammanhang och vara hänvisad till samma platser som en våldsutövande partner. När en person blivit utsatt för våld av en partner, måste den ofta förhålla sig till att de har många gemensamma vänner. Oavsett om personen vill det eller ej dyker partnern upp i samma sammanhang.

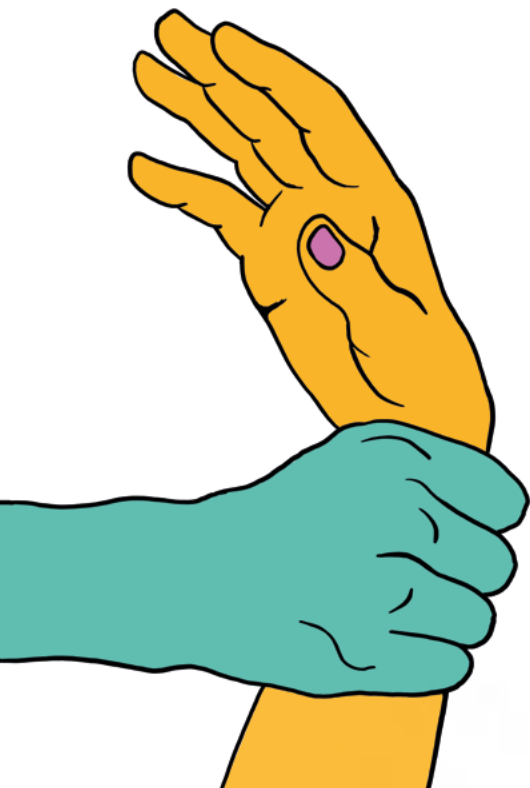
## BEHOV AV UPPRÄTTELSE

Personer som kommer till RFSL Stödmottagning kan uttrycka en önskan om att få bekräftelse från samhället på att det som har hänt är fel eller orätt. Det kan finnas en ilska över hur samhället ser ut och en känsla av att ”det är inget fel på mig, snarare på samhället” eller ”det som hänt borde komma till allmänhetens kännedom”. Alla får dock inte upprättelse. Det kan handla om att anmälningar till polisen eller ärenden hos socialtjänsten läggs ned eller att personen upplever att ärendet inte tas på allvar. Inte bara utfall i ärenden men också erfarenheter av likgiltighet och annat negativt bemötande kan skapa besvikelser. Vissa får den bekräftelse de söker i form av att de känner sig lyssnade på, tagna på allvar, eller har en känsla av att utredningen har genomförts på ett bra sätt. Fler av de som mottagningen möter skulle vara nöjda om bara små förändringar genomfördes. Exempelvis kan det göra stor skillnad om någon tar sig tid att förklara varför ett beslut fattats, även om själva beslutet i sig är en besvikelser. Fall som går till rättegång kan ha ett särskilt värde. Det kan vara symboliskt viktigt för



personen att få berätta om det som hänt i ett offentligt eller formellt sammanhang. Bekräftelsen och behovet av upprättelse kan också vara socialt, från familj eller närstående.

*Jag mötte en person som kom till Sverige tack vare sin sambo. När han blev utsatt för våld och lämnade sin partner drogs uppehållstillståndet in. Personen ville skilja sig från sin partner eftersom det som hänt var fel och blev chockad över att migrationsverket ville utvisa honom. I det här läget hade han kunnat söka asyl som flykting och antagligen fått stanna i Sverige. Han ville ändå söka uppehållstillstånd och ansåg att eftersom partnern är anledningen till att han kommit hit men därefter utsatt honom för våld, "då borde jag ha rätt att stanna här". Han tog den "svåra" vägen, och sökte förlängning på grund av våldsutsatthet. Det var viktigt för honom att få ett erkännande för den utsatthet han levde under och att göra det som han såg som moraliskt och etiskt rätt. Det handlade för honom om att få upprättelse.*



## HEDERSRELATERAT VÅLD OCH FÖRTRYCK

Till RFSL Stödmottagning kommer personer med ursprung i Sverige och från andra länder med erfarenheter av hedersrelaterat våld och förtryck och som i olika grad lever i en hederskontext. För en del personer är hedersrelaterat våld och förtryck anledningen till att de kontaktar RFSL Stödmottagning, för andra framkommer det efter hand att de är utsatta för hedersrelaterat våld då de sökt stöd på grund av exempelvis ett hatbrott.

### NORMBROTTET ÄR DET CENTRALA

RFSL Stödmottagning använder begreppet hedersrelaterat våld och förtryck då det är vedertaget inom socialt arbete<sup>5</sup>. Kollektivt sanktionerat våld och förtryck syftar till att korrigera beteendet hos den som inte följer förutbestämda normer och traditioner. Den sista utvägen för att påverka en människas liv kan bli att utesluta personen ur en gemenskap eller ta personens liv.

Att närma sig hedersrelaterat våld och förtryck genom att diskutera begrepp som normer och normbrott är enligt personalen på RFSL Stödmottagning en framgångsrik strategi. Det flyttar fokus från vem som gör vad och vem som kommer varifrån till att inkludera alla som utsätts för kollektivt sanktionerat våld och förtryck. Ett synsätt som fokuserar på grundproblemen och gör det lättare att undvika att hamna i diskussioner som utgår från ett "vi och dom".

*Jag har mött flera personer som har varit utsatta för hedersvåld, de har gått emot förväntningar från familjen, gjort något de är starka motståndare till. Fokus blir att de runtomkring anser att personen*

<sup>5</sup> För mer information om begreppet och en fördjupad diskussion, se kunskapsbanken hos Nationellt centrum för kvinnofrid, NCK (nck.uu.se)

*borde ”rätta in sig i ledet”. Frågor om skam är ofta centrala liksom fördomar om vad hbtq-personer är – till exempel att de är onda eller äckliga.*

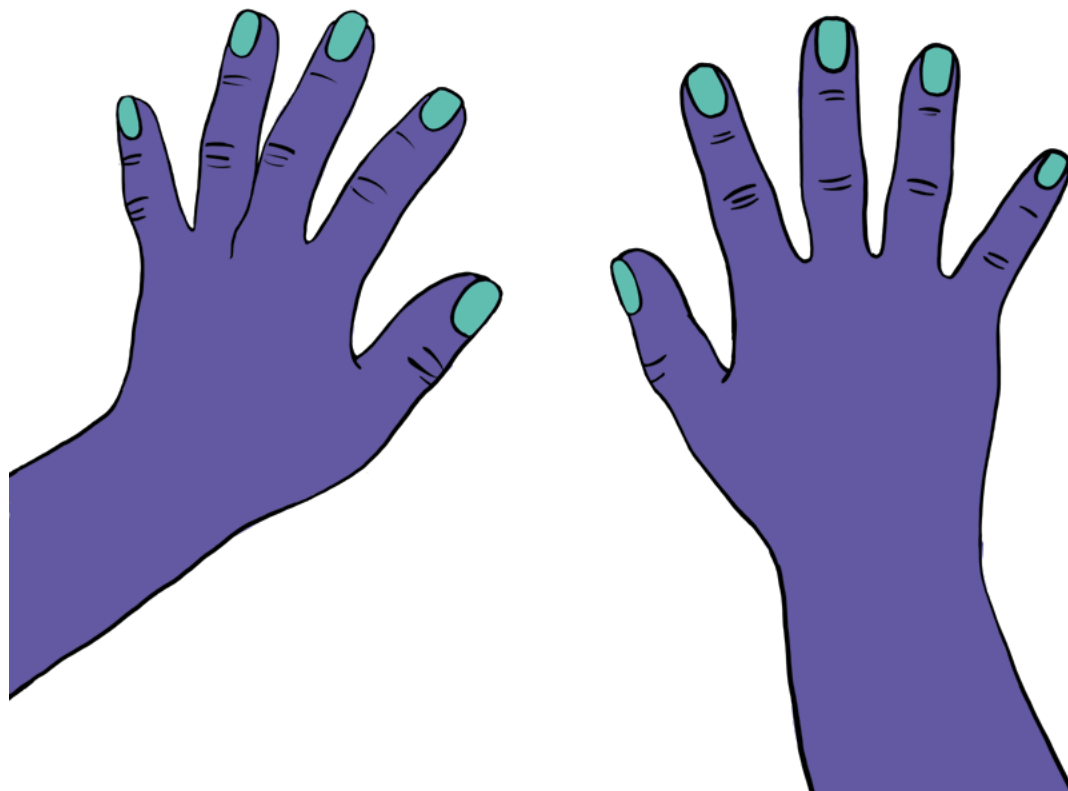
## FORMER AV VÅLD OCH FÖRTRYCK

Personer som kommer till RFSL Stödmottagning har erfarenheter av olika former av våld och förtryck. Det allra vanligaste är en stark kontroll, familj och släkt pressar eller tvingar personen att följa traditioner och rätta sig efter kollektivet istället för att ta egna beslut. Kontroll av en människas liv kan ta sig uttryck som att övervaka personens sociala kontakter, hur den klär sig och betar sig. Personen får upprepade gånger höra vilka förväntningar som finns på hen och vad som förväntas för att inte vanhedra familjen. Många gånger behövs inga direkta tillsägelser, för många är det underförstått vad som gäller och vad som är ”rätt väg” att gå. Att inte få ett dåligt rykte är viktigt, en persons dåliga rykte ”smittar” hela familjen/gruppen. Detta leder till att även lögnen kan få betydelse då det ofta inte är viktigast vad som egentligen är sant utan vad folk tror. Ansträngningarna för att vårda ryktet kan innebära olika former av hot och kontroll. Hbtq-personer månar om att inte sammankopplas med något hbtq-relaterat för att undvika ryktesspridning.

*En ung lesbisk kvinna blev utsatt för ett övergrepp av en vän och sökte sig till oss på grund av övergreppet. När hon talade om sin familj, hon bodde hemma fortfarande, insåg jag att hon inte var öppen. Hon berättade inte om sin sexuella läggning och även om hennes mamma hade ställt en direkt fråga berättade hon inte att hon tycker om tjejer. Personen hade ändå ganska mycket frihet och det var lite som att vi inte pratade om situationen hemma i vår kontakt. Det var ”syns det inte så finns det inte”. Men det var ändå väldigt tydliga normer och regler för hur en skulle leva. Här fanns en tydlig hederskontext där man snarare än direkta hot tystade ner henne. Att ignorera någons identitet och liv är en form av våld. Att osynliggöra någons person, att hoppas*

*att något går över: ”hon blir kanske heterosexuell över tid”. Samtidigt finns risken att familjen kan komma att förneka henne eller låtsas som att hon inte finns som ett ständigt och underliggande hot.*

Andra personer berättar att de lever under hot och en utsatthet för psykiskt, fysiskt och sexuellt våld. Många lever med rädslan att bli utstötta ur gemenskapen. Vissa våldsutövare lägger mycket tid och energi på att genomföra våldshandlingar eller på att få tag i personen. En del personer berättar om omvändelseförsök, försök att ”bota” alternativt ta bort personens sexuella läggning eller könsuttryck. Omvändelseförsök kan gå till på olika sätt, exempelvis att personen tvingas gå till psykolog, läkare, eller besöka en präst/imam eller annan religiös ledare.





TROTS ATT PERSONEN KANSKE VET ATT DET FINNS MÅNGA PERSONER INOM GRUPPEN SOM INTE DELAR DE HOMO-BI- ELLER TRANSFOBISKA ÅSIKTERNA ÄR ÄNDÅ KÄNSLAN AV ETT STARKT OCH NORMERANDE KOLLEKTIV SOM BESTÄMMER, ÖVERHÄNGANDE.

En del blir utsatta för våldtäkter och sexuella övergrepp som ett sätt att omvända. Omvändelseförsök kan i sig ses som en form av sexuellt våld då det är ett hot mot den kroppsliga och sexuella integriteten. Om omvändelsen inte ”lyckas” riskerar personen att ustättas för mer våld. Tvångsäktenskap eller att tvinga någon att ha en relation kan ses som en form av omvändelseförsök. Genom relationen/äktenskapet förväntas personen bli en heterosexuell cis-person eller åtminstone framstå som det inför omvärlden.

Det är vanligt att personer som söker hjälp på RFSL Stödmottagning har internaliserat negativa åsikter om hbtq-personer som deras familj eller närstående har. De kan uttala saker som att det är bättre att vara heterosexuell och/eller cis-person: ”jag vet att folk skulle hata mig om de visste hur det ligger till” eller ”det finns ju risk att jag blir dödad”. Att i vissa sammanhang vara öppen som hbtq-person och samtidigt leva i en homo- bi och transfobisk miljö är vardag för många som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.

*Många förväntar sig att den situation som är alltid kommer att fortsätta se ut så: ”det är såbär livet är, det är bara att förhålla sig tills en dör”. De ser inte några alternativ. Trots att personen kanske vet att*

*det finns många personer inom gruppen som inte delar de homo- bi- eller transfobiska åsikterna är ändå känslan av ett starkt och normerande kollektiv som bestämmer, överhängande. Personen ser sitt eget normbryt som att det hotar hela sammanhanget samtidigt som det för många ändå är otänkbart att bryta med familjen.*

## ATT FÖLJA REGLERNA ELLER LÄMNA ALLT

Många personer väljer att leva ett dubbelliv, ofta för att de inte vill säga upp kontakten med sin familj eller närstående. Ibland går personer med på vissa krav, till exempel att gifta sig för att bli ”lämnad ifred” och för att de vill ha kvar kontakten med familjen. Dubbellivet innebär att dölja sin sexualitet eller könsuttryck, anpassa kläder, sin röst, kroppsspråk med mera för att inte skilja sig från normen. Att inte vara öppen är en strategi för att skydda sig från våld och bestraffningar från familj, släkt och bekanta. Det kan ibland vara så att familjen uppmanar personen till dubbelliv som ett sätt att inte skada familjens rykte. Många män som lever med hederskontext har erfarenheter av att det kan vara lättare att leva dubbelliv. Män ges större frihet att ha ett eget liv ofta med lägre grad av kontroll vilket gör det lättare att leva ett annat liv som familjen inte alls känner till. Det kan också möjliggöra för personen att testa ett annat liv för att så småningom bestämma om den ska bryta sig loss. För en del hjälper det inte helt och hållet att lämna, personer som kommer hit från ett annat land kan börja utsättas för hedersrelaterat våld i Sverige av personer med samma ursprung eller från samma område som de själva. Insikten om att rörelsefriheten är begränsad också i det nya hemlandet kan vara nedslående och leda till att personen kontaktar RFSL Stödmottagning, för att söka skydd mot risken för att bli utsatt för fysiskt våld eller till och med hot om att bli dödad.

Till skillnad från när någon blir utsatt för våld eller hot från en enskild person i en nära relation kan personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck i större utsträckning behöva lämna hela sitt sociala sammanhang. Personen kan behöva välja bort alla den känner och flytta

iväg, byta stad, sluta umgås med folk som tillhör den egna folkgruppen, som är med i gruppens kyrka eller talar ett gemensamt hemspråk. För att personen ska kunna leva ett tryggt liv fritt från våld och förtryck krävs i sådana fall stora uppoffringar.

*Jag träffar män i olika åldrar, som är nya i Sverige eller uppväxta här, med typisk hedersproblematik. Som till exempel befinner sig i en miljö där de döljer vem de är och låter andra bestämma hur de ska leva, kanske gifta sig heterosexuellt. Vissa väljer att klippa banden till sina närstående och ibland till och med gömma sig. Ibland träffar jag dem när de blivit utsatta för ett hatbrott, men när vi pratar om hur livet är så förstår jag att de har lämnat ett sammanhang helt och hållet, inte längre har kontakt med någon av rädsla för att bli upptäckt i sitt nuvarande liv. Något som också kan döljas med klassiska könsroller där män flyttar iväg för att till exempel plugga på en annan ort. Vi som lever omkring personen kanske inte tänker på vad som är den verkliga anledningen till att personen lämnar en plats och klipper kontakten.*

Många personer som söker stöd hos mottagningen är medvetna om att de har lämnat sitt sociala sammanhang på grund av hot och våld men skulle ändå inte använda hedersrelaterat våld för att beskriva det som hänt. De kan uttrycka att de blivit ”pressade” utifrån och att det har funnits tydligt uttalade förväntningar på hur de borde leva sitt liv. Det kan handla om att familj eller närstående har definierat vad som är ”rätt” sätt att leva på och att personen känt att den inte kan leva upp till det. För vissa personer handlar det om att de inte har ork att inse hur våldsutsatta de är. Det är smärtsamt att inse att samma personer som varit viktiga i livet, som sagt att de älskar en, samtidigt är de som gör en illa. För andra handlar det om att inte känna till eller känna igen sig i begreppet hedersrelaterat våld.

*Jag har mött flera unga människor mellan 20 och 30 år som har kommit till Sverige och fått uppehållstillstånd eller är i en asylprocess*

*på grund av sin hbtq-identitet. De kan ha varit utsatta i sin familj och flytt från ett hbtq-fientligt sammanhang och samhälle men också från våld i sina nära relationer. De säger saker som: ”Jag kan inte leva så här, jag måste bitta ett nytt liv” och har klippt kontakten med familjen eller det tidigare livet. De som har flytt en lång väg har ibland skapat sig trygghet genom ett stort geografiskt avstånd till de personer som utövat våldet. Med mycket tidigare upplevelser av våld lever de nu i en ny utsatt situation där de måste hantera tidigare händelser och samtidigt hantera problem som att lösa situationer med att hitta mat för dagen och någonstans att bo. I det läget kanske det inte finns energi att bearbeta sin våldsutsatthet. Här finns många behov på olika nivåer. Många är ensamma och behöver skapa ett socialt nätverk. Om jag jämför med personer som är uppväxta i Sverige och lever i en hederskontext kan frågor om säkerhet och rädslan för att bli hittad vara lika komplicerade eller akuta.*

# VÅLDETS PÅVERKAN PÅ INDIVIDEN

# VÅLDETS PÅVERKAN PÅ INDIVIDEN

Vilka effekter våldet har på individen skiljer sig åt mellan individer och olika typer av våld. Samtidigt finns teman som återkommer i Stödmottagningens samtal där vissa effekter av våld kan anses vara mer specifika för hbtq-personer.

## GRUPPTILLHÖRHETEN BLIR AKTUALISERAD

Våldsutsatthet kan leda att den utsatta känner sig annorlunda, ensam och utstött. För personer som RFSL Stödmottagning möter kan våldsutsatthet också leda till att individen blir påmind om eller får ny insikt om att den inte tillhör normen, är annorlunda eller sticker ut från majoritetssamhället. För många blir det en påminnelse om det smärtsamma i att betraktas som ”den andra” och leder till en upplevelse av utanförskap. Dessa är erfarenheter som är generellt knutna till att tillhöra en minoritet. Då hatbrott är ett så kallat budskapsbrott kan detta också leda till att personen blir påmind om att gruppen är föraktad eller hotad.

## MINORITETSSTRESS

De flesta personer som RFSL Stödmottagning möter har någon erfarenhet av att uppleva minoritetsstress, stressfaktorer som individer från stigmatiserade minoritetsgrupper utsätts för och som bidrar till ohälsa. Begreppet är användbart för att se gemensamma nämnare mellan olika minoriteter, som att bli osynliggjord, ifrågasatt, diskriminerad och utsatt för våld. Minoritetsstress kan leda till en internalisering av en negativ självbild och en riskmedvetenhet. Känslor av att självklara och grundläggande rättigheter som att få adekvat vård vid sjukdom inte omfattar en kan uppkomma. Hbtq-personer som lever med minoritetsstress kan uttrycka att ”samhället inte är till för mig”. Många personer som Stödmottagningen möter tillhör flera minoriteter, en del är hbtq-personer och nya i Sverige och berättar att de har en känsla av att inte passa in någonstans. Det kan skapa en större minoritetsstress hos vissa individer, en känsla av att ”sticka ut” i nästan alla sammanhang.



Internaliserad homo-bi- eller transfobi kan visa sig i att personen ser sig själv som orsak till våldet eller tycker att den får skylla sig själv, inte är skyddsvärd. Upplevelsen kan leda till en hög grad av skam:

*Jag möter mycket självhat som visar sig på många olika sätt. Det kan vara att personer förminskar sig själva eller sina rättigheter. De vi träffar har ofta erfarenheter av att minoritetsstress påverkar självbild- en, det tar kraft från att vara den människa en är. Vissa som fått stöd från oss till exempel vid en rättegång har uttryckt ”tänk, då kom den här personen, styrde om i sin kalender och kom till MIG, var med på MITT förhör, och kunde massor om min livssituation..” I personens självuppfattning fanns inte på kartan att någon skulle göra det för den. Vissa undviker att söka jobb de vill ha för att hen utgår från att aldrig ha en chans att komma in i en viss bransch. Negativa tankar riskerar ta över för personen, som till exempel att personen kallar sig själv för ”fjollig” på ett negativt sätt, nedvärderar sig själv. Minoritetsstress är svårt att sätta ord på, det framträder snarare i berättelsen personen har av sig själv.*

## IFRÅGASÄTTA SIN SEXUELLA LÄGGNING ELLER KÖNSIDENTITET

Erfarenheter av våld kan ha stor påverkan på personens självbild, självkänsla och på hur den betar sig i olika sociala situationer. Hos hbtq-personer kan det ibland innebära ett ifrågasättande av den egna sexuella läggningen eller könsidentiteten. Personerna kan även börja betrakta sig själva som avvikande och koppla problem som uppstår till den egna identiteten.

*Jag mötte en person som hade börjat ifrågasätta sin egen identitet och könsuttryck efter en våldtäkt. Våra samtal handlade bland annat om andras behov av att sätta honom i facket ”feminin bög” och att han inte var bekväm med det. Han värjde sig för att bli placerad i ett fack, var tydligt upptagen med hur andra uppfattade honom och hade*

*hamnat i tankar som ”vem är jag”, ”vem får jag vara som bög när det kommer till könsuttryck?”. Det finns en koppling till stereotypa bilder av våldsutsatthet här: för personer runt omkring var våldtäkt något som drabbar feminina bögar, inte en maskulin cisman.*

Hos en del hbtq-personer kan även tankar som ”Tänk om jag kunde bli kär i någon av ett annat kön istället, då hade detta inte hänt mig” vara vanliga. Personer berättar att de plötsligt börjar fundera på om ”jag kanske rör mig lite för feminint som man” eller ”är jag verkligen gay?”

*Jag hade kontakt med en person som började fundera på om han var bög över huvud taget efter att ha blivit utsatt för våld i en nära relation. Han berättade att han tänkte: ”Tänk om det hade varit annorlunda när jag var 16 och blev förtjust i en kille. Tänk om det hade blivit något med den där tjejkompisen istället, hade livet blivit annorlunda då..?” Personen hade omvälvande tankar om sig själv, som uppenbart var igångsatta av att vara utsatt för våld. Han började ifrågasätta sin sexuella läggning vilket var förvånande då det enligt mig inte hade något med saken att göra.*

Ur våldsutsatthet kan en önskan uppstå om att vara ”normal”, att inte tillhöra en grupp. Kanske hade det gått att slippa undan det som hänt, resonerar personen och bär på tankar som ”om jag är i en utsatt position kan det hända mig saker som inte hade hänt om jag tillhört majoritetsgruppen”. En komplex känsla kan uppstå i relation till att inte tillhöra normen, kanske hade det varit enklare att vara så kallat ”normal”.

## ISOLERING

Hos våldsutsatta personer generellt finns ofta erfarenheter av att bli isolerad som en del av våldet, något som kan vara förstärkt hos hbtq-personer. Ett exempel är att personen inte träffar så många utom sin familj eller partner och är fysiskt isolerad. Det kan också handla om

att personen känner sig rädd för nya sammanhang eftersom den har erfarenheter av dåligt bemötande trots ett liv fyllt av dagliga aktiviteter med jobb eller studier. Ett annat exempel är personer som tycker att det är svårt att inleda nya relationer och därför har färre relationer än den önskar. Hbtq-personer kan också till följd av minoritetsstress uppleva samhälllig isolering, att inte vara medräknad eller ha en känsla av att inte tillhöra eller få finnas. Många hbtq-personer tycker att det är svårt att berätta om våld i relationen, till följd av att man redan känner sig utsatt på grund av att vara hbtq-person.

*Jag träffade en person som hade känslan av att om en är i en relation som bryter mot heteronormen är det något en måste arbeta hårt för. När personen blev utsatt för våld och behövde söka stöd började andra misstolka vilket det egentliga felet var. De skyllde våldet på hbtq-identiteten. Folk kan bli förenklade i sina analyser och använda den normbrytande identiteten som en förklaringsmodell. Personen sa att omgivningen hade reagerat på partnern redan från början och tyckte att det var svårt att skilja dessa reaktioner från det personen såg som homofobi hos omgivningen när de reagerade på "våldsvibbar".*

Transpersoner som söker hjälp hos RFSL Stödmottagning har ofta erfarenheter av en hög grad av isolering. Det kan handla om att hela tiden vara medveten om samhällets syn och negativa attityder som finns och att fundera på om folk kommer att respektera en. Dessa tankar kan leda till att personer inte är sig själva fullt ut vad gäller könsidentitet eller könsuttryck. Personer berättar om tankar som: "Om jag skulle leva i enlighet med min könsidentitet så skulle jag bli utsatt för våld eller bli utstött". Andra lyfter att de behöver räkna med att möta transfobi, hot och trakasserier. Många transpersoner berättar att trakasserier är en del av vardagen, att bli kommenterad, stirrad eller pekad på. Bland de transpersoner som RFSL Stödmottagning möter är den typen av våld och utsatthet ofta normaliserad. Även om det inte handlar om direkta hot så skapar utsattheten en social stress, vilket kan leda till svårigheter att ha ett jobb, att studera och att ha kärleks- eller sexuella

relationer. Flera förklarar det som att man inte har energi att prestera eller underhålla relationer vilket kan leda till en högre isolering.

*Det är vanligt att transpersoner kommer till oss på grund av ett hatbrott eller att deras familj tar avstånd från dem och att det visar sig vara del av något pågående i vardagen. Ofta är det bara en tidsfråga innan något händer igen. Där finns en skillnad mot när jag träffar personer som utsätts för bi- och homofobi. Dels för att sexuell läggning inte alltid är synligt kanske, men också för att det svenska samhället har kommit längre vad gäller synen på och bemötande vad gäller det. Samhället är inte alls på samma nivå vad gäller synen på kön eller att det finns större variationer än vi tror, fler än två kön.*



# MÖTET MED SAMHÄLLET

## MÖTET MED SAMHÄLLET

En del hbtq-personer har en positiv upplevelse av att söka stöd och hjälp medan andra blir utsatta för ifrågasättanden eller kränkningar. Många har dock en förväntan på att bemötandet kommer att vara heteronormativt. Förtroendet för samhällets stödinstanser är generellt lågt bland hbtq-personer, många förväntar sig inte att få ett likvärdigt och gott bemötande (RFSL, 2016). Socialtjänsten är ofta bra på att identifiera våld trots knapphändig information men personer som söker hjälp hos RFSL Stödmottagning har ofta erfarenheter i mötet med yrkesverksamma av att tolkningar av hbtq-personers relationer ligger i vägen eller grumlar bilden av våldsutsatthet. I detta avsnitt beskrivs en del av de föreställningar som finns om våld, om vem som blir utsatt och vem som utövar våld. Därefter följer beskrivningar av vad detta får för konsekvenser.

### STEREOTYPA BILDER OCH FÖRVÄNTNINGAR

Det finns generella föreställningar om våld. Ett exempel är att den som utövar våld förväntas vara en man, både vid våld i nära relationer och vid hatbrott. Bilder och förväntningar om att det endast är män som utövar våld är stark i vårt samhälle. Statistiskt är den ofta sann också för de personer som RFSL Stödmottagning möter. Föreställningen om en våldsutövare är dessutom att det handlar om en aggressiv, fysiskt stark person, vilket är kopplat till bilder av maskulinitet. Det finns också förväntningar om att den som utövar våld är ung. Sammantaget kan förväntningar och föreställningar försvåra att identifiera andra typer av våldsutövare som inte stämmer överens med generella föreställningar.

*Det finns en myt om att kvinnor inte utövar våld vilket leder till att våld i lesbiska relationer blir osynliggjort. En person jag träffade som blev utsatt för våld i sin relation sa ”om min partner vore en kille eller om en väninna som var ihop med en kille hade berättat om samma saker jag utsätts för hade jag insett mycket snabbare att det handlar om*



*våld.” Hon såg inte själv att partnern utövade våld förrän i ett senare skede. Hon kunde inte föreställa sig att det som hänt henne kunde ske i en lesbisk relation samtidigt som hon ville skydda den som utövade våldet och förminskade därför det partnern utsatte henne för.*

På samma sätt som i synen på våldsutövaren som man finns starka föreställningar om *vem* som blir utsatt för våld i samhället. När det gäller våld i nära relationer, sexuellt våld och vid sexualiserade hatbrott och hedersvåld förväntas den utsatta vara kvinna. Det är tydligt att även personer som arbetar med våld och träffar många våldsutsatta bär med sig denna bild. I den samhälleliga diskursen om våld i nära relationer finns en mängd exempel på och berättelser om mäns våld mot kvinnor, till exempel i böcker, film och serier. Detta leder till att hetero- och ciskvinnor som blir utsatta av en man kan identifiera sig och jämföra sig med bilderna. Motsvarande bilder och berättelser existerar knappt vad gäller våld i samkönade relationer. På samma sätt saknas bilder och berättelser kring transpersoners, queeras och/eller bisexuellas erfarenheter.

Bilden av en utsatt människa, ett “idealt brottsoffer” kopplas ofta samman med att vara svag, skör eller kuvad vilket är en bild många brottsoffer inte känner igen sig i. Många som vänder sig till Stöd- mottagningen uttrycker en ovilja att betraktas som offer. ”Jag har ju ett bra liv, ett jobb och så vidare, jag känner inte igen mig i bilden av offer” eller ”Jag är ju självständig på många sätt” är vanliga reaktioner. Även för professionella kan det innebära en aha-upplevelse när RFSL Stöd- mottagning under utbildningar berättar om män som till exempel utsätts för hedersrelaterat våld.

Utifrån förväntningar på vem som blir utsatt för våld lär sig kvinnor på andra sätt än män att vara rädda för och uppmärksamma risker för att bli utsatt för sexuella trakasserier, sexuellt våld och våldtäkt. Utsatta män som söker stöd hos mottagningen har svårare att identifiera sig som våldsutsatta eller känna igen rädslan för att bli våldsutsatt. Utifrån vilket kön en person uppfattats ha under uppväxten finns skillnader i

vaksamhet vad gäller risker och utsatthet för sexuellt våld. Exempel på och berättelser om våld där män är våldsutövare kan skapa möjligheter för våldsutsatta män att prata om sina erfarenheter. Samtidigt påtar- lar många män i kontakt med RFSL Stödmottagning att det kan vara svårt att skapa en bild av sig själv som våldsutsatt eftersom det ligger så långt ifrån samhällets bild av ett ”offer”. Både personen själv och människor runt omkring har generellt sett svårt att föreställa sig en våldsutsatt man, hur det kan se ut och ta sig uttryck. Antaganden om att män är jämnstarka och alltid kan försvara sig är vanligt förekom- mande.

Idag finns viss representation av och berättelser om sexuellt våld som män utsätts för, framförallt om det som kallas ”överfall”, till exempel dejting som slutat med sexuellt våld. Mer sällan finns representation som berättar om våld i nära relationer. Representation kan vara en viktig faktor för att en person ska sätta ord på sin våldsutsatthet, för att kunna bearbeta händelsen, inte vara ensam med sin erfarenhet och inte känna sig som den enda våldsutsatta som existerar.

## SNÄVA FÖRESTÄLLNINGAR PÅVERKAR STÖD

Många personer som RFSL Stödmottagning möter har erfarenheter av exkluderande språk och strukturer i sitt hjälpsökande. På många ställen kallas den särskilda stödverksamheten för våldsutsatta för till exempel “kvinnofridsteam”. Det gör att till exempel våldsutsatta hetero- och homosexuella män - vare sig de är trans eller cis - kan känna sig tveksamma eller inte välkomna. Ickebinära personer inkluderas inte heller och transkvinnor kan känna rädsla för att inte ses som en “riktiga kvinnor” och därmed nekas stöd. De verksamheter som kallar sig för något mer neutralt, som exempelvis “relationsvårdsteam”, har större chans att nå även dessa personer. Det språkliga kan innebära en exkludering på en strukturell nivå redan innan verksamheten fått chansen att möta eller bemöta personer:

*Jag hade kontakt med en man som fick hjälp med skyddat boende på en kvinnojour. Även om han var tacksam för hjälpen, blev situationen*

*kränkande. Han reagerade på att behöva bo under något som refererar till ordet "kvinna". Jag hade inte riktigt förstått kränkningen på djupet förrän han förklarade att han börjat tänka: "Jaha, sorterar de in homosexuella män under kategorin kvinna här? Är jag inte man längre? Tycker socialtjänsten att jag är kvinna?"*

Trots att boendet och socialtjänsten var mycket professionella, de erbjöd till och med separat boende och gav stöd, tog våldet på allvar, låg känslor av kränkning kvar hos personen. Detta är ett exempel på att språkbruket inte bara är viktigt i det direkta bemötandet men hur det också kan innebära en strukturmässig exkludering.

Om en hjälparbetare<sup>6</sup> har svårt att förstå våldet eller våldsutsatthet på grund av personens kön eller sexuella läggning kan det också vara svårt att ge stöd. När exempelvis män blir utsatta av andra män kan normativa föreställningar och uppfattningar ligga i vägen och göra att yrkesverksamma tolkar situationen som att den handlar om bråk eller slagsmål. Om personen inte får en direkt fråga om vem som utsatt den eller eventuellt motiv för hatbrott, kan personen behöva komma ut för hjälparbetaren då den annars inte tolkas som behövande eller får rätt typ av stöd.

Ett annat exempel som Stödmottagningen möter är hjälparbetares bristande insikt om allvaret i att leva under hot om outing och konsekvenser av att bli outad. Personer möts av kommentarer som: "Sverige är ju ett öppet land som behandlar alla lika" eller andra bemötanden som förminskar upplevelsen av våld. Personer upplever att de blir feltolkade när de söker stöd och hjälp, eller bemötta utifrån att det bara kan existera en enda "mall" för hur våld utövas och hur en våldsutsatt person ser ut. Viktiga faktorer i stödverksamhet för att kunna hjälpa våldsutsatta personer är att visa att den hjälpsökande personen inte är ensam, samt att visa att problemet anses viktigt.

<sup>6</sup> Begreppet "hjelparbetare" avser alla som i sin yrkesutövning eller i sitt frivilliga engagemang möter våldsutsatta personer

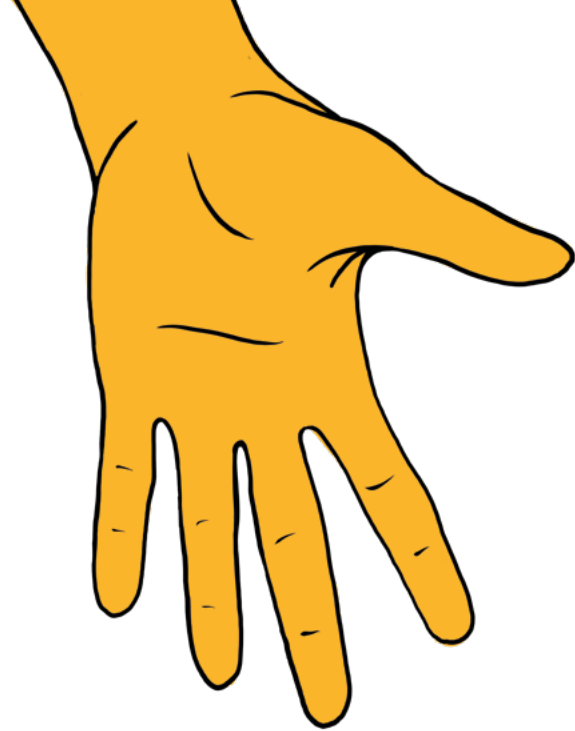


JAHA, SORTERAR DE IN HOMOSEXUELLA MÄN UNDER KATEGORIN KVINNA HÄR? ÄR JAG INTE MAN LÄNGRE? TYCKER SOCIALTJÄNSTEN ATT JAG ÄR KVINNA?

Personal på stödverksamheten kan exempelvis förklara att fenomenet våld är något det finns en teoribildning kring och som vi i samhället har skapat en specifik lagstiftning kring.

Att den hjälpapparat som finns är utformad utifrån (cis)kvinnor leder till att kvinnor som söker hjälp får den snabbare och minskar på så vis risken för svåra konsekvenser av våldet. Maskulinitetsnormer skapar hinder för att söka stöd. Även inom hbtq-gruppen finns föreställningar om att det är omanligt att bli utsatt för våld, vilket skambelägger mäns våldsutsatthet och gör det svårare för personen att berätta om sina erfarenheter.

Det finns många erfarenheter som visar att transpersoner behandlas annorlunda än cispersoner i mötet med yrkesverksamma. Detta kan delvis ha sitt ursprung i att det bland yrkesverksamma saknas grundläggande kunskap om transfrågor. Okunskapen är stor kring vad som är ett respektfullt bemötande men även kring transpersoners våldsutsatthet, specifika sårbarhet och generella levnadsvillkor. Detta förklarar delvis den extra utsatthet transpersoner upplever. Om en person inte passerar som kvinna eller man kan det leda till svårigheter att få ett jobb eller en bostad. Detta är något som exempelvis socialtjänsten bör räkna in i sina bedömningar av vilka möjligheter en person har att ta sig ur en våldsamt relation.



## HETERO- OCH CISNORMATIVT KODAT STÖD

Ett grundläggande problem som hbtq-personer utsatta för våld möter är att det finns färre ställen att få hjälp på. Graden av öppenhet hos individen kan också leda till att det blir svårare att få stöd. Personer kan dra sig för att berätta att den besöker gayklubbar, hbtq-event eller finns i aktivistsammanhang. Detta kan leda till att personen inte får det stöd den behöver, anpassat utifrån en specifik situation. Det förekommer även att personer inte vill söka stöd hos RFSL då de känner personer som jobbar där eller för att de är välkända inom hbtq-communityt. Av ovanstående anledningar behövs det fler stödverksamheter som har hbtq-kompetens. Det kan vara lättare att berätta för andra om en utsatthet för hatbrott om motivet för brottet inte är kopplat till identiteten. Det är vanligt att personer som söker sig till RFSL Stöd-mottagning har erfarenheter av att bli osynliggjorda eller inte hörda i mötet med olika hjälpinstanser:

*Jag träffade en ung tjej i samtal och hon berättade att de flesta människor inte trodde att hon var lesbisk, ”jag ser så hetero ut”. Hon hade träffat en kurator i ett ärende. Kuratorn hade tidigt i kontakten frågat om hon hade en pojkvän. Hon svarade ja, som i att hon hade en partner, eftersom hon träffade en tjej. Ju längre tiden gick visste hon inte hur hon skulle ta upp och berätta att hon egentligen var intresserad av och träffade tjejer. ”Första gången orkade jag inte säga något, jag sa bara ja. Men nu blir det så konstigt för hon kommer kanske fortsätta fråga om min pojkvän och så finns det ingen.” Om hjälparbetaren från början hade ställt en mer öppen fråga hade det varit lättare att säga hur det egentligen var och besparat henne kraften att fundera på detta i den fortsatta kontakten. Det blir ett stort ansvar som läggs på personen när det i själva verket hade kunnat avhjälpas av en öppen hållning från hjälparbetaren.*

Vissa personer berättar också om att möta ett villkorat stöd. Något som kan beskrivas som att ett negativt bemötande från stödverksamheter leder till att den hjälpsökande måste förhandla med sig själv för att kunna acceptera läget, att den måste gå med på att inte få ett likvärdigt stöd som andra. Det kan till exempel handla om att separera och sortera bort heteronormativiteten i bemötandet:

*Jag hade stödsamtal med en person som hade ringt kvinnofridslinjen flera gånger, där hon tyckte att hon hade fått bra stöd. Så sa hon: ”Fast det är klart, de felkönade ju min partner”. När det hände hade hon sagt lite snällt och försiktigt: ”Alltså, hon” och då hade personer på kvinnofridslinjen fortsatt att säga ”han” eller ”din man”. Apropå att ha låga förväntningar på samhället tvingades alltså den här personen att acceptera det. Hon inledde till och med vårt samtal med att säga till mig att hon var nöjd med bemötandet. ”Jag fick ju bra samtal trots att de trodde att min partner var en man. Trots att de egentligen pratade om någon helt annan...” Jag tolkar detta som internaliserad homofobi: att ha så låga förväntningar och att acceptera ett heteronormativt bemötande.*

Transpersoner berättar ofta om upplevelsen av att inte bli tagen på allvar när de berättar om våldsutsatthet. Utifrån målgruppen som RFSL Stödmottagning möter finns en tydlig uppfattning om att stödet till transpersoner inte är likvärdigt med det stöd som cispersoner får.

*Jag var på socialtjänsten med en transperson som identifierar sig som en hon och som var utsatt för hedersvåld. Hon kom från en annan stad och ville söka hjälp här. Först skickades hon fram och tillbaka mellan försörjningsstöd och våld i nära relationer, till slut fick vi träffa en person som var specialiserad på våld i nära relationer. När hon hade berättat om sin situation så var handläggaren bara intresserad av och frågade: ”Är du utsatt för våld just nu, just här, letar de efter dig, vad gör de?”. När det inte framgick att de som utövade våld direkt letade efter henne hänvisades hon till försörjningsstöd eftersom hon inte hade någonstans att bo och inga pengar. Om handläggaren hade frågat lite runt omkring eller till exempel gjort en FREDA för att se hur mycket våld personen har blivit utsatt för hade hon kunnat få fram mycket mer. Som att hon sålde sex för att få pengar, hade psykisk ohälsa som ibland gick över i suicidtankar. Socialtjänsten nöjde sig med att hänvisa till en annan enbet. Om det varit en ciskvinna hade de erbjudit andra saker, det är jag övertygad om.*

Andra exempel på bemötande som transpersoner har erfarenheter av är att yrkesverksamma inte använder rätt pronomen av okunskap eller uttalad transfobi, att personen tvingas svara på irrelevanta frågor om kön eller sexualitet eller inte få förklarar för sig varför vissa invasiva frågor ställs. Det är också vanligt att transpersoner får återkommande frågor om sitt namn och personnummer. Personens könsidentitet är något som verkar skapa en osäkerhet hos många hjälparbetare, vilket kan leda till ett negativt bemötande eller att personen blir felkönad. Dokument som hjälpinstanten använder kan dessutom utgå från att enbart två kön existerar. Personen kan efter ett personligt möte med handläggaren få hem ett papper där den är konsekvent felkönad medan det sällan händer att hjälparbetaren kommenterar, kommunicerar eller ursäktar detta.

## HBTQ FELAKTIGT I FOKUS

Att tillhöra en grupp som möter heteronormativa strukturer kan leda till att personer inte känner sig trodda, inte betraktas som del av gruppen ”våldsutsatta” då de inte riktigt passar in i rådande föreställningar. Detta kan skapa olika reaktioner, vissa blir arga medan andra tar åt sig och låter det påverka självbilden. Många känner att de främst betraktas som hbtq-personer och i andra hand eller inte alls ses som våldsutsatta. Känslan av att inte ”få lov” att flytta mellan olika tillhörigheter, att tvingas bära sin sexualitet som främsta kännetecken är vanlig hos de personer som RFSL Stödmottagning möter. Personer berättar om bemötande som ständigt påminner om att personen har en så kallad ”avvikande” sexuell läggning eller könsidentitet. Som exempel kan personen uppleva att den sexuella läggningen blir ett hinder eller ”problem” i samtalet, liksom att partnern har ett visst kön.

*En person hade fått rätt till terapeut via hemförsäkringen och behandlaren frågade mycket om den sexuella läggningen, hur sexlivet varit, trots att personen blivit utsatt för hatbrott. Personen frågade mig varför terapeuten frågat så mycket om den sexuella läggningen och sexlivet, varför den var så nyfiken. Jag förstod inte heller varför den sexuella läggningen blivit så central.*

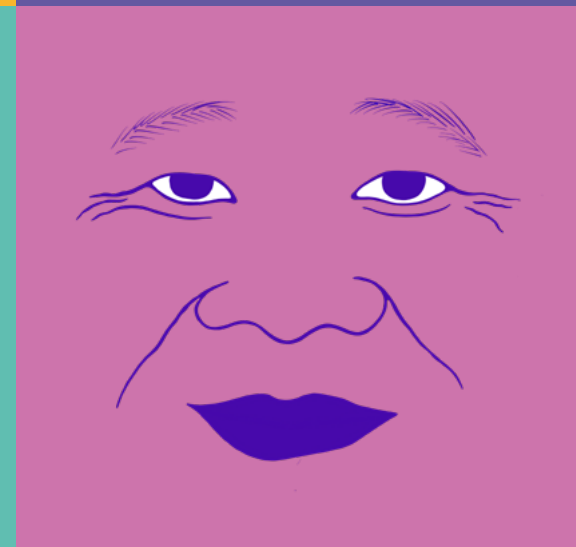
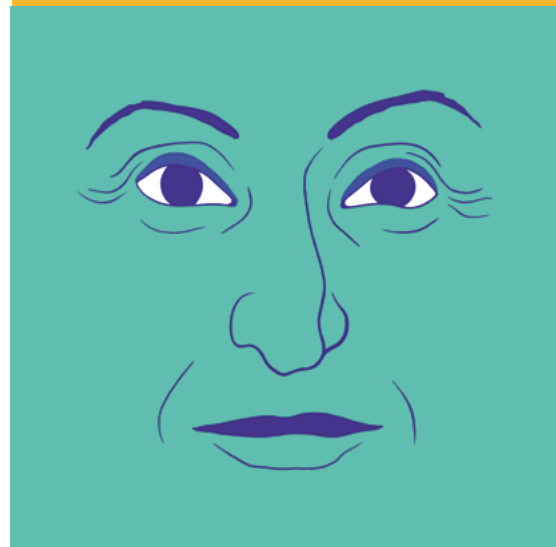
I vissa fall kan det våld en människa utsätts för vara kopplat till den sexuella läggningen eller könsidentiteten. Den kan utgöra grunden till en ansökan om ett uppehållstillstånd, den kan vara motivet till hatbrott eller användas av den som utövar våld i syfte att kontrollera och tillfoga ytterligare skada. Det är viktigt att separera vilka frågor som kan vara viktiga att ställa utifrån det som faktiskt har hänt och vilka frågor som kan anses invasiva eller springer ur frågeställarens egen nyfikenhet. Det är exempelvis stor skillnad på att fråga ”kan det vara något med din sexuella läggning som har påverkat den här situationen” mot att ställa frågor om personens sexliv. Att inte sortera bort frågor som är icke relevanta kan leda till konsekvenser som vilket stöd som beviljas den hjälpsökande. Det kan också påverka den hjälpsökandes egna

tankar om sig själv och sin identitet: om hbtq-delen av identiteten blir förstörd finns risken att personen problematiserar den i onödan.

## OSYNLIGHET OCH ORDLÖSHET

Våldsutsatta personer har generellt ofta svårt att formulera att det de utsatts för är våld. De beskriver kanske relationen som dålig men inte att den innehåller våldsinslag. När en person inte har ord för vad den varit med om är det svårt att söka och få hjälp. Utifrån normen att våld i nära relationer är något som endast sker mellan män och kvinnor kan det i hbtq-personers relationer vara svårt att identifiera våld tidigt. Mellan två kvinnor finns en generell bild av att ”andra kvinnor är ofarliga”. Att ha en relation med en kvinna kan anses ofarligt ur våldssynpunkt, både fysiskt och sexuellt, ”eftersom två kvinnor är två potentiella offer kan inget farligt hända”. De som identifierar sig som kvinnor söker sig ofta till verksamheten för att de vet att något inte är bra i relationen, att de blir illa behandlade men har svårt att definiera det som våld. Det finns föreställningar om att det i kvinnors nära relationer kan förekomma bråk och tjafs samtidigt som förhållandet betraktas som jämlikt eller jämbördigt. Här finns en tendens att kvinnor själva förminskar det som händer, kallar det för en ”konflikt” medan personalen på RFSL Stödmottagning skulle definiera det som våldsutsatthet. Det är också vanligt att kvinnor berättar att de inte skulle kunna berätta om sexuella övergrepp vid ett möte med andra stödfunktioner eller personer utanför RFSL. Det blir för svårt att möta föreställningen om att kvinnor inte ”gör sådant” eller bygger på en rädsla för att berättelsen ska anses överdriven.

*Jag hade samtal med kvinna som var utsatt för våld av sin kvinnliga partner. Hon menade att hon inte var utsatt för våld, att det handlade om någon slags bråk men att det inte kändes rätt, därför ville hon komma och prata om det. Det var omöjligt för henne att tänka sig att kvinnor utövar våld. När jag bad henne berätta mer konkret vad som hänt berättade hon alltifrån att partnern väcker henne varje timme natten innan hon ska ha en viktig presentation på jobbet, till att hon*





*blivit utsatt för hot och våld med kniv och varit jätterädd att hon skulle bli allvarligt skadad. Det kunde handla om knivar i sovrummet, ändå såg hon inte att det handlade om våld. Hon ville inte inse vad som pågick utan bortförklarade det med att partnern mådde dåligt eller liknande. Självtänker jag att detta visar det svåra i att tänka på kvinnor som våldsutövare och hur svårt det är att komma till insikt om att en partner, någon en älskar, är våldsutövande.*

I gruppen hbtq-personer som personalen på Stödmottagningen möter är det vanligt att personerna har mycket svårt att prata om eller beskriva sexuellt våld. Ibland finns en insikt om att den andra personen varit dominant eller försökt bestämma, men där personen samtidigt inte ser konsekvenserna av de fysiska handlingarna. Det kan krävas aktiva, konkreta frågor om vad som hände. Föreställningen om att samlag är lika med penis i vagina (eller anal) kan också bidra till ett synsätt där "kvinnor inte anses kunna våldta".. I vissa fall kan personen själv säga att: "det var bara dåligt sex", "vi har kommunikationssvårigheter" eller "jag ville inte fast jag kanske inte sa det" samtidigt som berättelsen tyder på att det som hände var grovt kränkande eller skulle definieras som våldtäkt. Sexuellt våld mellan kvinnor kan också förklaras bort, skyllas på något annat, något som delvis beror på en ordlöshet inom området sexuellt våld mellan kvinnor.

*Jag ställde en fråga om det förekommit något som inte kändes bra när det kom till sex till en person jag träffade. Inledningsvis svarade hon tveksamt. Efter att vi haft mer kontakt förstod jag att det handlade om att hon utsattes för sexuellt våld, men att hon hade svårt att se det. Hon tänkte att kvinnor inte gör sådant, att de överhuvudtaget inte är våldsamma, framför allt inte vad gäller sex. I jämförelse med en heterosexuell relation där det oftare finns ord för att beskriva sexuellt våld, ser jag en stor skillnad i hur kvinnan jag träffade beskrev sin situation.*

Hos män som utsatts för sexuellt våld ser personalen på RFSL Stödmottagning en liknande ordlöshet. Föreställningar om män som aktiva,

## HON TÄNKTE ATT KVINNOR INTE GÖR SÅDANT, ATT DE ÖVERHUVUDTAGET INTE ÄR VÅLDSAMMA, FRAMFÖR ALLT INTE VAD GÄLLER SEX

alltid redo och villiga till sex gör att det saknas en berättelse om den våldtagna mannen. Det saknas också berättelser i samhället om män som har överlevt våld, fått stöd och kommit över sitt trauma. En sådan representation skulle hjälpa män att sätta ord på utsatthet.

*Jag mötte en ung kille i stödsamtal som uttryckligen sökte hjälp för att prata om våldtäkt, men vi kom aldrig in på vad som faktiskt hade hänt. Han ville prata, men ändå var det så himla tyst. Han ville, men lyckades inte. Samtalet blev inte mer konkret än att "det hände något i poolen, han tog på mig...", trots att jag uppfattade att han ville sätta ord på sin utsatthet. Det var till och med så att jag hänvisade honom till en terapeut för att han skulle få arbeta med händelserna på djupet. Senare hade vi kontakt kring en annan fråga och det kom fram att han inte hade kunnat prata konkret där heller. Det var sorgligt, frustrerande och på andra sätt svårt att förstå, för jag upplevde honom inte som någon som saknade ord i övrigt. Han var explicit kring sexualitet men det här... det finns en ovana att prata om sex mellan män som övergrepp och att prata om kroppar. Det saknas exempel eller förebilder, representation.*

Gemensamt för personer som söker stöd hos RFSL Stödmottagning är att de vill prata om sin våldsutsatthet och få hjälp att bearbeta händelser känslomässigt. Vissa vill även få hjälp att anmäla den som utövade våld och få stöd under rättsprocessen. Många personer berättar att de





uppskattar att det finns en trygg plats som är till för att prata om det som hänt, där personen inte blir ifrågasatt. Personer kan uttrycka en trygghet i att det hos RFSL finns kunskap om andra som utsatts för liknande situationer eller om hbtq-communityt.

## LÅG GRAD AV TILLIT TILL STÖDFUNKTIONER

Om någon ska kunna hjälpa en person och den ska vilja ta emot hjälp, krävs tillit. Personer som RFSL Stödmottagning möter berättar att de vill tro på den yrkesverksammas kompetens men är samtidigt medvetna om att personen de möter kan ha låg kunskap om icke-normföljande sexuell läggning eller könsidentitet. Något som kan leda till en osäkerhet hos personen och ibland till att den inte söker hjälp. Det kan bli en ond cirkel. Om personen väljer att inte söka hjälp får heller aldrig hjälparbetaren någon klinisk erfarenhet av att möta hbtq-personer. Målgruppen som Stödmottagningen möter ger exempel på bemötande de fått från andra hjälpinstanser och som lett till minskat förtroende. Män som vill göra polisanmälan på grund av våldsutsatthet berättar om erfarenheter av att bli ifrågasatta, hånade eller misstrodda, våld de utsatts för osynliggörs. Ett annat exempel från flersamma relationer kan vara att det är svårt att veta vem som gjort vad, vem som är utsatt, att flera kan vara utsatta samtidigt. Strukturen är inte alltid självklar och kan förändra analysen av våldet:

*Jag hjälpte en person som var våldsutsatt i en flersam relation. När personen sökte stöd hos en annan verksamhet blev den inte trodd på grund av att de andra i relationen upplevdes som så vettiga eller verkade så reko. Deras berättelser fick tolkningsföreträde. Hjälparbetaren uttryckte det som att "Det är bra, för alla är så vettiga" och "Det handlar bara om tre vänner det här." Maktaspekten försvann när relationen tolkades som en vänskapsrelation. Hjälparbetarens reaktion kan bero på att den inte rådde på triaden, inte förstod vem som var vem i det hela och agerade utifrån fel berättelse. För att ändå göra någonting började hjälparbetaren prata i termer av att alla ska vara schyssta mot varandra, att alla måste höras och så vidare. Min klient blev osynliggjord och fick inte den hjälp den hade behövt.*

## MÅLGRUPPENS TÅLMODIGHET

Något som ofta återkommer i berättelser från hjälpsökande är deras tidigare erfarenheter av att inte vilja vara till besvär, inte vilja påtala eller skapa problem. Ett exempel är hjälparbetaren som felkönar eller säger något oprofessionellt alternativt kränkande och personen som tar emot detta ändå inte påtalar problemet. Eller när läkaren frågar: ”Är detta ditt syskon?” och personen svarar att det är partnern men samtidigt har ett stort tålamod. ”Jaja, men det får jag ju ta, att folk inte har koll på hbtq-frågor eller säger fel” är den bild som många bär på. De berättar att det kan vara jobbigt men att de ändå håller tyst för att inte vara till besvär:

*Jag följde med en transperson till polisen för att göra en anmälan om våldsutsatthet. Det var ett bra möte, polisen var professionell och samtalet varade ganska länge. Polisen började fråga om känslorna inför det som hänt och plötsligt frågar polisen: ”Har någon annan kallat dig transa?” Vi studsade båda till, reagerade starkt, eftersom det är ett väldigt nedsättande ord. Polisen sa det en gång till senare i samtalet. När vi hade paus frågade jag personen om jag skulle säga till eller markera, men den sa ”Nej, jag orkar inte. Polisen är ju bra, hon menar väl. Andemeningen är bra.” Men jag såg hur personen liksom sjönk ihop, det var hjärtskärande.*

Många personer som verksamheten möter tänker efter ett negativt bemötande att ”det blir bättre sen”. Många har generella erfarenheter av att bli socialt utfrusna eller diskriminerade och har lättare för att normalisera eller bagatellisera våld. Vissa berättar att de ofta möter en föreställning om att hbtq-personer är lättkränkta, begär för mycket och skapar orealistiska förväntningar. På RFSL Stödmottagning är det vanligt att personer har erfarenhet av att acceptera ett hetero- och cisnormativt bemötande och att sänka förväntningarna när de ska söka stöd. Personerna osynliggör sig själva och sin egen verklighet. De berättar att de har accepterat att de är ”avvikande” eller ”udda”. Här finns också exempel på personer som är snabba på att reagera och slå

ner på olika organisationer och myndigheters bemötande. Förklaringen till det är ofta ett slags försvar, att personen redan varit med om ett negativt bemötande många gånger och vill skydda sig själv.

*Jag kan märka en osäkerhet inför hbtq-personer hos yrkesverksamma, de tycker att det är svårt. Osäkerheten kan visa sig i att de börjar ”hacka”, särskilt om personen inte är så formbar, inte ”hjälper till”. Men jag tänker att det här finns en viktig maktaspekt: yrkesverksamma är i sin fulla rätt att ställa frågor men är inte alltid så bra på att förklara varför de behöver informationen. Det är egentligen inte så svårt. Andra yrkesverksamma har en bild av att de är så bra på bemötande. Något som blir hämmande i samtalet då fel frågor ställs. Alltså, det gör ingenting att de inte kan allt om hbtq-personer, men det grundläggande måste vara att agera professionellt och berätta vad jag ska göra och att personen får säga ifrån om något känns fel. Det och att ställa relevanta frågor är grundläggande i vårt arbete anser jag.*

# FÖRSLAG TILL DIG SOM ARBETAR MED VÅLDSUTSATTHET OCH VILL FÖRDJUPA ARBETET RIKTAT TILL HBTQ-PERSONER

Här följer en guide med tips på hur er verksamhet kan utvecklas inom tre grundläggande områden som utgör en hbtq-kompetent verksamhet: kunskap, språk och bemötande. Det första steget är att inventera vad ni redan gör i verksamheten, det andra steget är att gå vidare utifrån det.



## HBTQ-KUNSKAP

Den här delen fokuserar på hur verksamheter kan arbeta för en ökad kunskap om hbtq-personer och deras levnadsvillkor.

### 1. INVENTERA

Vår målgrupp: Vilka möter vi? Vilka träffar vi inte idag, men ingår i vår målgrupp? Vilka områden i målgruppens liv behöver vi information om i våra samtal?

Är vi uppmärksamma på hbtq-specifika erfarenheter i berättelser om våld?

- *förminskande eller normalisering av våld och kränkningar kopplat till hbtq-identiteten*
- *internaliserad homo- bi- eller transfobi*
- *utsatthet från familj, närstående eller arbetskamrater*
- *vem som räknas in i det personliga nätverket eller räknas som familj*
- *ifrågasättande av eller osäkerhet kring egen hbtq-identitet som konsekvens av våldet*
- *personer som lever med ”risk för hatbrott”, till exempel homo- bi eller transfobiska miljöer*
- *lågt förtroende för myndigheter som en konsekvens av minoritetsstress eller negativa upplevelser av bemötande*

Fundera över vilka områden eller faktorer i inventeringen som verksamheten har för lite kunskap om i dagsläget och vill utveckla.

### 2. GÅ VIDARE

Ta reda på om det finns några organisationer eller verksamheter som arbetar med hbtq-frågor inom de områden som kom fram i inventeringen. Ta reda på mer om dessa organisationer, skapa kontakt vid behov och vid intresse gör studiebesök för att ta del av deras kompetens.

Ta reda på om det finns forskning inom de områden som kom fram i inventeringen. Läs in er på forskningen och dela den nya kunskapen inom arbetsgruppen

Utifrån era nya kunskaper från organisationer och forskningsresultat, skapa en plan för användning och integrering av kunskapen i vardagen.



# SPRÅK OCH KOMMUNIKATION

Den här delen handlar om ord och begrepp som är viktiga för att bli mer inkluderande. Det är viktigt att kartlägga både det skrivna och det talade språket i verksamheten.

## 1. INVENTERA

Kartlägg vilka begrepp verksamheten använder som handlar om personers identitet, sexualitet, kön eller nära relationer. Ta hjälp av hela arbetsgruppen.

Inventera vilka olika kanaler verksamheten använder för att nå målgruppen. Hur används språket i respektive kanal? Vad kommuniceras? Är språket inkluderande avseende kön och sexualitet?

Fundera över vilka begrepp, texter och vilken kommunikation från inventeringen som kan bli mer inkluderande eller mer neutral för att lämna öppet för fler typer av svar och individuella alternativ.



## 2. GÅ VIDARE

Gör en plan för implementering av de ord, begrepp och texter verksamheten vill förändra. Några exempel:

- Skrivna text som redan finns kan ändras direkt
- Nyproduktion av skriven text kan få hjälp om verksamheten tar fram riktlinjer eller en lathund med vanliga begrepp och formuleringar.
- För att förändra det talade språket kan det behövas övning; låt arbetsgruppen träna att säga ord eller meningar på varandra.

Gör en plan för att förändra den kommunikation som verksamheten har utåt. Några tips:

- Bredda representation i bild- och textmaterial. Ta gärna hjälp av diskrimineringsgrunderna för att hitta ett bredare perspektiv.
- Använd en lathund för inkluderande eller jämlik kommunikation (gör en egen eller leta upp en färdig).
- Använd gärna ett könsneutralt språk när det är möjligt. Fråga gärna efter pronomen.

## BEMÖTANDE

Den här delen hör ihop med språkbruket. Inriktning är hur verksamheten ställer frågor och arbetar i det direkta mötet med målgruppen men även hur det indirekta bemötandet i lokaler ser ut.



## 1. INVENTERA

Gör en individuell inventering i arbetsgruppen med syfte att var och en ska fundera på vilka normer och förväntningar de tar med sig in i möten.

Fundera över om personer i målgruppen kategoriseras utifrån identitet. Fundera över om denna kategorisering påverkar vilket stöd personerna får.

Utifrån resultatet i den individuella inventeringen kan ni arbeta med begreppet ”likvärdigt bemötande”. Ta tillsammans reda på vad det betyder i er verksamhet och vilka luckor som finns.

Hur ser de fysiska miljöerna och verksamhetens rutiner (formella och informella) ut? Vilka normer döljer sig där? Hur påverkar de normerna ert bemötande?

## 2. GÅ VIDARE

Gör en plan för hur kan ni arbeta normmedvetet med syfte att inkludera fler i verksamhetens bemötande.

Exempel på bemötandesituationer som kan vara särskilt viktiga utifrån att skapa trygghet:

- Att personen inte känner ett tvång att ”komma ut” i mötet med verksamheten eller för andra. För vissa personer är det inte möjligt att vara öppna och för andra kan det vara direkt farligt. Personen måste själv väga för och emot om den vill ”komma ut”.
- Använd det namn, pronomen och termer som personen anger
- Ta ansvar för egna kunskapsluckor. Undvik att den stödsökande får ”utbilda” dig

Se över hur målgruppen kan kontakta er. Se till att det finns olika typer av ingångar till verksamheten som kan passa olika personer och de som är osäkra inför att kontakta samhälleliga hjälpinstanser.

# SAMMANFATTNING

Det finns många anledningar att undersöka konsekvenser av våldsutsatthet som drabbar hbtq-personer. Våld innebär stora fysiska och psykiska konsekvenser för individen. Våld som begrepp omfattar mycket och tar sig olika uttryck. Det kan handla om fysiskt, psykiskt, sexuellt och ekonomiskt våld och kan förekomma i samband med brott och kränkningar med hat- eller hedersmotiv eller i nära relationer. Genom detta kunskapsstöd visar vi med hjälp av intervjuer med medarbetare på RFSL Stödmottagning erfarenheter och kunskap som växt fram via det arbete som bedrivits på RFSL Stödmottagning under tjugo år.

Vissa erfarenheter är gemensamma med många våldsutsatta personer, andra förekommer specifikt hos hbtq-personer. Ett genomgående mönster hos den målgrupp som RFSL Stödmottagning möter är berättelser om problem i mötet med en heteronormativ omgivning. Det kan handla om oförståelse inför könsuttryck, att inte passa in i föreställningar om vem som blir utsatt för partnervald, att inte få adekvat stöd. Normer och förväntningar ser olika ut utifrån aspekter som kön, sexualitet, hudfärg, socioekonomisk bakgrund och väcker olika reaktioner kopplat till maskulinitet och femininitet.

Stödmottagningen möter återkommande människor som berättar att det räcker med att något ”skaver lite”, att något tolkas som eller kopplas till normbrytande för att en person ska riskera utsatthet. Andra berättar om konkreta situationer där förövare som provocerats av ett utseende eller ett könsuttryck lett till våldsutsatthet. Människor berättar att de hållit ”fel” person i handen, haft ”fel” frisyra eller ”fel” sätt att röra sig som orsak till att de utsatts för våld. Det kan handla om en ung människa som tolkats som för feminin utifrån uppfattningen om hur ”män bör vara och bete sig” eller två män som visat offentligt att de är tillsammans. Andra situationer vittnar om stark utsatthet hos transpersoner från okända gärningsmän. Många lesbiska kvinnor som mottagningen möter har svårigheter att betrakta partnervåld som övergrepp eller har svårt att sätta ord på ett systematiskt våld, sexuellt och fysiskt, i en relation med en annan kvinna. För bisexuella kvinnor

visar möten hos mottagningen samma tendens som är känd från statistiken, att det är en grupp som är överrepresenterad när det kommer till sexuellt våld.

Många hbtq-personer har svårt att berätta om våld i relationen som följd av att man redan känner sig utsatt generellt som hbtq-person. Personer kan anse att deras närstående lugnat ned sig efter att de ”kommit ut” och vill därför inte komma ut igen med ännu ett ”problem”. Hbtq-personer kan också till följd av minoritetsstress uppleva samhällslig isolering, inte vara medräknad eller ha en känsla av att inte tillhöra. Hos många våldsutsatta personer finns erfarenheter av att bli isolerad som del av våldet, något som ibland är förstärkt hos hbtq-personer. Det kan handla om att personen inte har en nära relation till så många utöver sin familj eller partner. Det kan också handla om att hen känner sig rädd för nya sammanhang eftersom den har erfarenheter av dåligt bemötande, trots att den har ett liv som innehåller dagliga aktiviteter med jobb eller studier.

Genom detta material vill vi ge ett bidrag till ett fortsatt grundläggande och viktigt samtal i arbetet mot våldsutsatthet. Vi vänder oss till verksamma inom organisationer och myndigheter som möter våldsutsatta, såväl som till enskilda som vill förstå mer om våldets mekanismer och vilka konsekvenser det kan ha för en person inom hbtq-gruppen och för samhället i stort.

# BEGREPPSLISTA

**CISPERSON** - en person som identifierar sig med det vid födseln tilldelade könet. Cis är latin för ”på samma sida”

**DEJTINGVÅLD** - begrepp som vanligtvis hänvisar till kränkningar och våld mellan unga i nära relationer

**DISKRIMINERINGSGRUNDER** - kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder.

**FLERSAMMA RELATIONER/POLYRELATIONER** - Relationer som innehåller fler än två vuxna och/eller relationer som tillåter medlemmarna i relationen att även ha relationer med andra personer samtidigt.

**HETERO- OCH CISNORMER** - heteronormer är förväntningar eller förgivettagande om att alla är heterosexuella. Cisnormer är förväntningar eller förgivettaganden om att alla är cispersoner. Cisperson är en person som identifierar sig med det vid födseln tilldelade könet, alltså en person vars kropp, juridiska kön och könsidentitet hänger ihop enligt normen.

**ICKEBINÄR** - kan en person kalla sig som identifierar sig som mellan eller bortom kvinna–man-uppdelningen av kön. Ibland används ”icke-binär” som ett paraplybegrepp för olika könsidentiteter som inte följer tvåkönsnormen, till exempel intergender eller genderqueer. Icke-binär betyder inte samma sak för alla som definierar sig som det.

**MINORITETSSTRESS** - är en komplex företeelse som ofta präglas av upplevelsen av att vara utsatt för fördomar, nedsättande tilltal, diskriminering, trakasserier och rädsla för våld. Minoritetsstress är den

extra belastning som individer från stigmatiserade grupper utsätts för på grund av att de tillhör en minoritet. Även internaliserad homo- och transfobi (att integrera samhällets negativa attityder i den egna självbilden), i form av självförakt och dålig självkänsla, inbegrips (Ilan H. Meyer).

**QUEER** - är ett maktkritiskt perspektiv, akademisk teori och förhållningssätt till rådande normer eller identitet. Används också som beskrivning av könsidentitet eller sexualitet.

**TRANSITION** - Används ofta för att beskriva en könsbekräftande process: den period då en transperson exempelvis ändrar namn, pronomen och genomgår kroppsliga förändringar. Om personen vill ändra juridiskt kön och/eller genomgå underlivskirurgi ses dessa steg ofta som slutet på en transition. Alla transpersoner som genomgår könsbekräftande vård vill dock inte ändra juridiskt kön och/eller genomgå underlivskirurgi och begreppet ”transition” har därmed olika innebörd för olika personer..

**TRANSPERSON** - en person som inte alls eller delvis inte identifierar sig med det kön en har fått tilldelat vid födseln. Att vara transperson kan också innebära att inte följa rådande normer för hur en person med ett visst juridiskt kön ska vara, förutsatt att personen själv identifierar sig som transperson. Ordet trans är latin för ”överskridande”. Transperson är ett paraplybegrepp med många undergrupper och det går att vara transperson på många olika sätt. Begreppet rör könsidentitet och könsuttryck och har ingenting med sexuell läggning att göra.



## REFERENSER:

- BRÅ, Brottsförebyggande rådet, Hatbrott 2016, Rapport 2017:11
- BRÅ, <https://www.bra.se/brott-och-statistik/statistik-uti-fran-brottstyper/hatbrott.html> , 2018
- Folkhälsomyndigheten, Utvecklingen av hälsan och hälsans bestämningsfaktorer bland homo- och bisexuella personer, 2014
- Folkhälsomyndigheten, Hälsan och hälsans bestämningsfaktorer för transpersoner. En rapport om hälsoläget bland transpersoner i Sverige, 2015
- Holmberg, Carin och Stjernqvist, Ulrica, Våldsamt lika och olika - En skrift om våld i samkönade parrelationer, 2008
- Iganski, Paul, Understanding the needs of persons who experience homophobic or transphobic violence or harassment – the impact of hate crime, 2016
- Isdal, Per, Meningen med våld, 2001
- Knutagård, Hans, ”Men du har ju blivit våldtagen” – om våldtagna mäns ordlöshet, 2009
- Lindberg Jens, Orsak: Våldtäkt. Om våldtagna män i medicinsk praktik, 2015
- Länsstyrelserna, Intersektionella perspektiv på våld i nära relationer, 2018
- NCK, Nationellt centrum för kvinnofrid, Våld i samkönade relationer – en kunskaps och forskningsöversikt, 2009
- NCK, Nationellt centrum för kvinnofrid, Våld i samkönade relationer – en kunskaps och forskningsöversikt, 2018
- Roch, Ritchie, Morton, LGBT Youth Scotland, Out of sight, out of mind? Transgender people’s experiences of domestic abuse, Equality Network, 2010
- RFSL, In society I don’t exist, so it’s impossible to be who I am. – Trans people’s health and experiences of healthcare in Sweden, 2017
- RFSL, Förtroende att stärka. Om hbtq-personers förtroende för olika samhällsinstanser och vad som behöver förändras, 2016
- Smirthwaite, Goldina och Holmberg, Carin, The Breaking Up Stairs, Tidskrift för genusvetenskap, 2014

